

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Niels Nørgaard

Mine Livserindringer

– en bonde fra Ribe-egnen fortæller

Erindringsserien »Folk Fortællere« nr. 11

Udgivet af
Foreningen Danmarks Folkeminder
Februar 1983

Niels Nørgaard

Mine Livserindringer

– en bonde fra Ribe-egnen fortæller

Erindringsserien »Folk Fortæller« nr. 11

Udgivet af

Foreningen Danmarks Folkeminder

1983

Der er nogle smukke Ord af Johannes V. Jensen:

Alvorligt taler ved Alfarvej
Med Grønsvær tækked' de gamle Grave.
Henfarne Slægter, forglem dem ej.
I Arv de gav os en ædel Gave.
Henfarne Slægter i Landets Marv
Sig ej fornægter. Bevar din Arv.

Niels Nørgaard: Mine Livserindringer
1. oplag, 1500 eksemplarer, februar 1983
Foreningen Danmarks Folkeminder
ISBN 87-87897-59-8
Sat med 11 punkt Garamond og trykt hos
Gullanders Bogtrykkeri a-s, Skjern

Mine Livserindringer

Min Fader Andreas Pedersen Nørgaard skrev sine »Livserindringer« og Lærer Søren Mulvad i Varming udgav et kort Uddrag af dem i 1980 i Fra Ribe Amt, som Historisk Samfund udgiver. Min Fader skrev ogsaa »Træk af Seems Sogns Hjemstavns Historie«, som han selv udgav i 1945 som en lille Bog og den lod jeg genoptrykke i 1976.

Nu da jeg er 76 aar har jeg tænkt paa at nedskrive mine Livserindringer, af hvad jeg kan huske og har oplevet i mit lange Liv, og jeg har tænkt paa at skrive dem i fire Afsnit, min Barndom, min Ungdom, min Manddom, og min Alderdom, og vil nu forsøge det saa godt jeg kan.

Min Farfars Broder Poul Pedersen i Høm sendte Folke-mindesamleren Evald Tang Kristensen et Par Beretninger om Forvar (Forvarsler) som han selv havde oplevet, og de blev trykt i Andet Bind af Danske Sagn som de har lydt i Folkemunde. Da jeg i mit Liv har hørt mange Folk fortælle om Forvar, vil jeg slutte mine Livserindringer med at videregive hvad jeg har hørt.

Niels Nørgaard
Varming pr. Ribe

Min barndom

Jeg er født nede i den gamle røde »Elmegaard« i Varming d. 9-11-1899 som søn af Andreas Pedersen Nørgaard, født i Høm, »Nørgaard«, og Hustru Simine Nørgaard, født Simonsen, datter af Hans Bondesen Simonsen og Hustru Kathrine Simonsen, født Mikkelsen i »Birkegaard« i Seem.

Født i Varming 1899

Vi havde kærlige og Gudfrygtige Forældre, som søgte at give deres Børn en god Opdragelse, i Lydighed, Ærlighed og Arbejdsomhed. Vi var 6 Søskende i Hjemmet, fem Søstre, og jeg eneste Dreng som Nr. 4. I Hjemmet var vi 10 daglige Folk, mine Forældre, en Pige, en ung Karl samt vi 6 Børn, der skulle noget til i Husholdningen til saadan en Bordfuld. Da jeg var 8 Aar havde vi den sidste Tjenestekarl, og havde saa i Stedet en Daglejer, engang imellem, nu var min ældste Søster Martha 12 Aar og Søster Kathrine 11 Aar og min Søster Marie 10 Aar, og som var ude at tjene om Sommeren, da Børnene over 10 Aar havde fri for Skolegang om Sommeren fra 1ste Maj til 1ste November, for i den Tid skulle vi ud med Køerne om Morgenen om Sommeren, før Skoletid, paa Marken (æ Vestermark), og saa flytte Faarene førend min Søster skulle i Skole, saa skulle jeg gerne med, førend jeg havde begyndt at gaa i Skole, men jeg maatte selv hente dem hjem om Aftenen, de skulle staa paa Stald inden kl. 9, hvor de saa skulle malkes med Haanden. De øvrige holdt op i Marken Kl. 8, og skulle saa hjem at give Kalve og Svin og ind at spise Nadver før Malkningen. Nadveren bestod gerne af nykogt Byggrød med Haandskummet Mælk, vi fik ikke Futmælk til (Skummetmælk fra Mejeriet). Næste Morgen fik vi saa det tilbageblevne Grød i varm Mælk, med Fedtebrød til, det var en herlig spise, vi fik en god sund og nærende Kost, og nok af den, undtagen under 1ste Verdenskrig, da kunne det knibe lidt engang imellem, da

Niels Nørgaard

Niels Nørgaard og hans forældre og søskende 1905. Det er Niels i den hvide bluse.

Skolebilledet 1912. Seem skole. Knægten ved krydset er Niels.

kunne man hverken faa det ene eller det andet, som man var vant til.

Nu tilbage til mine Drengenaar. Mine syv Skoleaar er foregaaet i Seem Skole fra 1907 til i April 1914, hvor jeg saa blev konfirmeret af Pastor Balslev d. 19. April i Seem Kirke, hvor jeg ogsaa var døbt 2. Juledag 1899.

Imellem Skoletiden var jeg ude at tjene som 10-aarig, omme hos daværende Gdjr. Peter Schmidt, paa den østligste Gaard i Varming, kom derom 1ste Maj, og var der til 1ste November, og begyndte saa i Skolen igen, ligeledes var jeg ude at tjene som 12 aarig omme paa Østergaarden i Varming, hos min Faders Plejemor, som var Enke, min Fader kom der ned fra Høm, da han var knap 5 Aar, idet hans Moder var Død, og der var 6 Brødre i Hjemmet, hans Fader døde, da min Fader var 10 Aar, saa det var tidligt at

*Seem Skole
1907-1914*

*Ude at tjene som
10-aarig*

blive Forældreløse. Efter Konfirmationen var jeg hjemme til jeg blev 18 Aar og kom saa ned at tjene som Karl hos Gdjr. Mads Boisen paa Iversminde i Glibstrup, Andst Sogn, hvor jeg var til 1. November 1918.

*Indkvarteringer i
1918 og 1919*

Den 9. November, paa min Fødselsdag, fik vi Indkvartering af 2 danske Infanterister, som kom fra Aalborg, de kom Kl. 9 om Aftenen, uden vi vidste det, men de spurgte om det var her Nørgaard boede, for de havde faaet Ordre til at skulle være her, saa maatte vi til at rede Senge op til dem, men de blev kun 10 Dage, da vi saa fik en Sergent Larsen og en Korporal Larsen indkvarteret, de var fra Aalborg og Hjørring, de ville gerne have Kostforplejning hos os, hvilket vi fik Betaling for, det kneb jo særlig med Brødet, da vi ikke selv bagte i Storovnen længere, og der kom Mærker paa næste alting, men Nøden bryder alle Love, saa sigtede vi Rugmel af malet Rug og kærnedede lidt Smør i en Mejerispand. Rugen skulle afleveres, hvilket var vores største Afgrøde, saa vi næsten ikke kunne faa et Slagtesvin fedet, hvorfor vi saa brugte Sødmælk til den, det fedede jo godt.

En Eftermiddag Bageren kom kørende fra Ribe, havde han udsolgt alle Rugbrød, a hae sanle inne Rovbrø, der stod vi saa, og havde ikke noget til Aftensmaden, min Moer var jo ikke raadvild, og gav sig til at bage Tarmels pandekager (Melet frasigtet Boghvedegryn) som vi fik lavet i Møllen, Sandet deri knaste lidt ved Tænderne, men saa blev vi da mætte den Aften, vi havde Mærker paa Petroleum, hvilket ikke rakte vidt, og maatte have Tranlygte i Stalden, hvilket var noget daarligt noget, gik man for hurtig gennem en Dør blæste det altid ud, senere kom der Karbidlamper og Lygter, det var bedre Belysning.

Henad Vinteren fik vi saa Næstved Dragoner Indkvarteret, som saa blev til hen i Oktober 1919. Soldaterne kom herved til Grænsen for at paagribe Smuglere, og ligeledes laa der mange Gendarmere i Varming By, der blev smuglet meget i disse Aar, og det foregik baade af Søvejen, men

Bakkerne nord for Varming var jo ogsaa et yndet Sted. Det var særlig Kakao, Peber, Tobak og meget andet, og Chokolade. Peberen var de saa durkdrevne at have syet i Bælter ned af Ryggen, og ligeledes Permissionerne blev ogsaa benyttet, der blev taget en masse Varer fra de Smuglere. Dette var nu et Sidespring lidt ind i Ungdommens Aar.

Nu tilbage til Barneaarene. Som sagt kom vi Børn jo tidlig til at bestille noget, jeg husker vi skulle luge og tynde Roerne ud, vi maatte ikke bruge Hakkerne, da min Faer var bange for, at vi skulle hakke for mange Roer bort, det var kun de voksne, der maatte bruge Hakkerne. Det var jo gerne sidst i Maj til midt i Juni det foregik, saa den 16 Juni begyndte Høbjergningen i de lave Enge, idet der skulle bjærges 2 Afgrøder om Sommeren, andengang hen i August til midt i September, naar ellers vi kunne bjærge det, jeg husker engang ved sidste Høbjergning, da blev Engene oversvømmet, og det hele sejlede op i den ene Side, hvor det laa i en bred Bælte, hvorefter vi maatte have dette kørt op paa Marken og faa det tørt, og Vejret, jo det var tit besværligt at faa de lave Enge bjærget i Høtiden.

Som skrevet før, saa havde vi gode og kærlige Forældre, men det er jo mest Moderen, der opdrager Børnene, og af hvem vi fik mange gode Formaninger, det skal jo ikke være Faderen, der skal være Bussemand, naar han kommer hjem til Aftensmaden, efter at have arbejdet i Marken eller hvor, saa kom træt hjem. Om Sommeren var de jo gerne oppe Kl. 5 og blev jo saa ved Dagen igennem afbrudt af Maaltiderne;

Om Morgenen fik de Grød i varm Mælk med Fedtebrød og saa Hvedebrød til en Kop Kaffe. Saa til Formiddagsmellemmad fik de saa gerne Brød med Paalæg og et Stykke Ost og dertil hjemmebrygget Øl. Kl. 12 fik vi Middagsmad, som bestod af forskelligt, det var jo meget Saltmad vi fik, idet vi selv slagtede 1 stor Griseso, 1 Fedekvie og nogle Faar, samt Høns, som vi jo altid havde selv, en 30–40 Stk. af. Om Eftermiddagen Kl. 4 1/2 fik vi Mellem-

Dagligdagen

mad med Brød med Paalæg og Hvedekager med Ost og saa om Aftenen Kvældsnaver Kl. 8 1/2 før Malkning.

Om Sommeren, naar Kreaturerne var kommen paa Græs og Foraarsarbejdet var endt, holdt vi Middag fra Kl. 12 til Kl. 2, naar ellers ikke vi skulle ud i Engen og slaa Høet ud, saa det kunne rives sammen et Par Timer senere, og den blev tit 9 før vi var færdige med at rive og sætte i Stak. Kl. 2, før vi rykkede ud, fik vi saa Kaffe med et godt Stykke Brunsukker til (Kandis), da vi jo skulle have Mellemmad Kl. 4 1/2 med Mælk, Kaffe eller Øl, hvad der fandtes af i Husholdningen, hvor var det herligt at komme hen i en Høstak at spise og hvile lidt, men det tog vel en 20 Minutter, saa paa'en igen til vi var færdige med Hørivningen, undertiden skulle der jo ogsaa et Læs Hø med hjem, naar vi saa kom hjem ved den Tid fik vi jo saa Naver, som bestod af nykogt Byggørød med haandskummet Sødmælk til. Saa var Køerne ogsaa kommet hjem, Faarene flyttet og vandet, saa blev der Haandmalket, og Klokken kunne nok blive 10 og derover, men der var Humør dengang under Arbejdet, det forekom os aldrig at det kunne være anderledes, det gav tit ikke mange Timers Søvn, naar vi skulle saa tidligt op. Ovre paa »Vestergaarden« (hos min Faers Fætter Povl Vestergaard) kom de i Seng Kl. 11 Aften og der kaldtes paa Mandskabet Kl. 2, saa sagde Daglejeren, æ tøvs regde, æ Kasket den er varm endno, jo det var en meget streng Tid i Høbjergningstiden, mange var jo ogsaa oppe at slaa Græs ved 4 Tiden, det var jo en dejlig Tid om Morgenen, saa tidlig, og ej saa varmt, da alt blev slaaet med Le, før Slaamaskinerne begyndte at komme frem, efterhaanden og vi fik da ogsaa en hjemme hos os, jeg husker ikke om det var i 1901 eller 10.

Vor kære Moer, hun var streng og bestemt med sin Opdragelse, men Retfærdig, vi fik lært at lyde fra vi var smaa, naar en Ting var sagt en Gang, skulle det ikke siges tiere, ligesaa naar der kom Fremmede, maatte vi heller ikke tale med, det passer sig ikke for Børn, men naar vi blev

spurgt om noget, skulle vi pænt svare, og ligeledes kom vi heller ikke til Bords, naar der skulle drikkes Kaffe, saa var vores Plads i Køkkenet, det er ikke saadan nu om dags, hvor Børnene mange Steder først tager Plads ved Bordet, og saa kommer Gæsterne bagefter, men det maa være den frie Opdragelse, om den er af det bedste, det tror jeg næppe, naar vi vilde et Sted hen, skulle vi altid spørge vore Forældre, saa de vidste hvor vi var henne, de vilde følge Børnenes Færden, og saa lærte de os Ærlighed, ikke saa meget som tage en Knappenaal af andres, sagde min Faer, for et lille Tyveri kan føre til et større Tyveri, altid spørge, hvis der er noget I gerne vil have, I kan jo ikke andet end faa Nej.

Jeg husker engang, jeg var vel mellem 4 og 5 Aar, jeg var omme hos Anders Truelsens og lege med min lille Veninde Metha, hendes Forældre var i marken og arbejdede, saa var vi omme i Haven, og der havde de nogle dejlige Gulerødder, som vi spiste een af, og Metha plukkede en lille Haandfuld op og gav mig, og jeg kom jo glad hjem med disse, men da jeg viste min Moer dem, sagde hun, hvor har du dem fra? Dem har jeg faaet af Metha, de er uærlige sagde min Moer, dem maa du ikke spise, gaa ud og smid dem over til Grisen, jamen Moer jeg har da faaet dem af Metha, det er lige meget, nu gaar du ud med dem, og jeg vidste, at naar det var sagt, saa var det sagt.

En gang jeg var paa forbuden Vej, var engang jeg skulle ned paa Fællesjorden og flytte Kærne, det var vel godt et Aar senere, og da jeg gik skraat over Toften ved siden af, kom jeg tæt forbi Naboens Køkkenhave nede ved Engen, og der var de dejligste røde Jordbær, og jeg listede mig over Hegnet og plukkede 2 Bær, som jeg spiste, det blev ikke til mere, beskeden som jeg var, og næste Dag gik det ligesaa, men saa opdagede en af Pigerne mig, som gik ovre ved Aaen, og hun raabte over til mig, hvad skal du derover efter, og saa luskede jeg ned og flyttede Kærne, jeg kunne heller ikke forstaa, at jeg kunde gøre det, det var jo at

»Paa forbuden Vej«

stjæle, og eftersom vore Forældre havde indpræntet os, at vi aldrig maatte tage noget af andres Sager, men Gudske-lov var det en Lærestreg at blive standset deri og har heller ikke siden tilegnet mig andres Sager.

»En arrig Hoppe«

Jeg husker ogsaa engang som Dreng, jeg var 8 Aar og skulle ned i Engen og hente vores Følhoppe hjem, min Faer fyrede i Storovnen med Lyng, og Karlen var ved noget andet Arbejde, og jeg syntes jeg sagtens kunde hente den hjem, nu var det en lidt arrig Hoppe, og den havde Føl, og da jeg skulle have Hovedtøjet paa den, rejste den sig paa Bagbenene og huggede mig i Hovedet med sine Tænder og sparkede mig paa Skinnebenet, saa der blev en blaa Knude, jeg faldt bagover og laa tæt ved Aabrinken, men jeg rejste mig da, fik Kasketten samlet op og løb grædende hjemad, der var vel godt 1 Klm. hjem, og da jeg kom hjem, var jeg overflydt af Blod paa hele Jakken og ned paa Maven, de blev rædselslagen og spurgte, hvad der var sket, jeg blev saa vasket rent og kom saa i Seng med et stort gabende Hul i Panden, hvoraf der er et Ar den Dag i Dag. Saa maatte min Faer køre med mig ud til Lægen i Ribe, hvor jeg ellers skulle have haft det syet sammen, jeg gyste ved at høre det, men Lægen havde noget Limbandage, som maaske kunde trække Hullet i Panden sammen, oppe over Hovedet havde Kasketten taget noget af for Skraldet, saa der blev kun en Lavning. Den gamle Krikke kunne jo have ødelagt min Forstand. Ellers har jeg jo haft en god Barndom, jeg har ligget i Sengen to Gange af Lungebetændelse. Vores Lærerinde Fr. Blok var ovre at besøge mig, da jeg laa i Sengen, det var pænt af hende.

Seks Køer ved at drukene

Jeg husker en anden Gang, jeg var i Klemme, det var som 10 aarig, jeg var ude at tjene, jeg skulle ellers ikke ud, men jeg vilde gerne og fik jo ogsaa Lov dertil, nu var Søstrene saa store, at de kunne hjælpe min Faer sammen med Daglejeren. Det var da jeg tjente omme hos Peder Schmidt i den anden Ende af Byen, jeg havde en meget

god Plads, jeg var vant til lidt mere Arbejde hjemme hos min Faer. De kaldte paa mig, først efter at have malket Køerne, som jeg saa skulle trække i Marken, have Faarene flyttet og saa kalvene, og saa ind at spise Morgenmad. Det var en Eftermiddag, jeg havde Køerne tøjret omme på Fællesjorden, der var langt derom og meget varmt, da jeg saa trak dem hjem til Aften – der var 6 Køer, kom vi i Nærheden af Aaen og saa tog pokker ved dem, da de kunne se Vand. De maa have været meget tørstige, for de løb fra mig, jeg kunne ikke holde dem, de løb ud i Vandet, og de bagerste skubbede de forreste længere ud, og de begyndte at synke i, idet der var Kviksand, og Bagtrækkeren havde fået det ene Forben over Rebet, som var forbundet til Fortrækkeren, og den laa og dukkede Hovedet under Vandet. Jeg var ulykkelig, de kunne være druknet for mig allesammen, men saa var det ligesom Hjælpen kom til mig ovenfra, jeg løb op på Vejen, og der kom min Faer Nordfra, og jeg raabte om Hjælp, han kom hurtig til, tog sin Kniv op af Lommen og skar Tøjrene over, saa de alle kunne blive fri og komme op af Vandet, og saa hjalp min Faer mig med at faa dem koblet sammen igen. Ja sikken Ulykke, der kunne være sket for mig, om de alle var druknet, de forreste Køer sad i Vand næsten til Rumpen. Da jeg saa kom hjem med Køerne, kunne Sønnen Niels nok se paa mig, at der var noget i Vejen, og jeg fortalte ham saa hele Tildragelsen og hvordan min Faer kom mig til Hjælp.

Saa blev jeg hjemme i to Aar for derefter som 12 aarig at komme om paa »Østergaarden« at tjene for en Løn af 80 Kr. fra 1ste Maj til 1ste November. Den første Plads fik jeg 45 Kr. for Sommeren og havde ikke een Frisøndag hele Sommeren, men derimod Dyrskuedagen var jeg fri og var hjemme og køre med Moer og Faer samt Søstre til Dyrskue og maatte sove hjemme om Natten, men om Søndagen, naar Køerne var kommen paa Græs Kl. 2 eller 3 1/2, naar det var Bissevejr, og da indtil man skulle flytte

*Ude at tjene igen – som
12-aarig*

og vande Kalve og flytte Faar og have Kørne hjem, kunne jeg jo faa et Par Timer at smutte hjem og se til mine Forældre.

I min første Plads var vi ogsaa mange Folk, der var Peder Schmidt og Kone, to ældre Døtre, Sønnen Niels og saa en Fætter Sofus fra Tiset, som led af Sukkersyge, men kunne dog hjælpe lidt til, og saa var der jo ogsaa mig Kodrengen Niels.

Omme paa »Østergaarden« var vi ogsaa mange Folk, der var Maren, min Faers Plejemoder, to fuldvoksne Piger, to fuldvoksne Sønner Laurids og Krestian, Karlen Rasmus Jensen fra Hørn 23 Aar, og jeg Drengen 12 Aar, ja det var gemytligt med saa mange Folk den Gang, de havde faaet Slaamaskine og Rivemaskine, men der var vist ogsaa en 40 td. land Eng at bjærge, ligesom paa »Vestergaarden«, men da min Faer var derovre i 5 Aar maatte en Daglejer og de to Karle slaa Engene med Leen. Omme paa »Østergaarden« var jeg oppe om Morgenens Kl. 5 sammen med Karlene, naar Pigerne gik til Malkning i Stalden bankede de paa Ruden, som de gik forbi, og raabte: Saa Kael, no ska I op. Det var strengt at komme op Kl. 5 og trække Hø fra, der skulle jo læsses Hø af, mens Pigerne malkede, det var jo ikke Karlearbejde at malke Kørne den gang, vi havde 12 Køer og 14 Faar, som jeg skulle have ud, og Faarene flyttet, inden jeg fik Morgenmad, saa det blev sent, inden jeg kunne faa Davre, desuden skulle jeg ogsaa slaa Vand op af en Brønd ude paa den anden side af »Mainborghuset« og ligeledes bære Vand fra Faaredammen, som laa Vest for Varminglundvejen ved Haderslevlandevejen, der var vel ca. 50 Skridt at bære Vandet i Spande, Baljen skulle jo være fuld, det var en lang Morgenbid, før jeg kom hjem til Davren, vi fik jo ogsaa en god Kost paa »Østergaarden«. Faers Plejemor Maren stod mest for Komfuret og med Hjælp af Indepigen Kathrine. Undertiden skulle vi lige fra Middagsmaden med en Kop Kaffe ovenpaa og et Stykke Brunsukker ud at have Hestene for Vognene (2 Spand) og

saa ud i Engene at slaa Høskaarene ud, saa Sol og Vejr kunne gøre sin Virkning paa det, det blev jo tørt før, saa vi kunde komme til at rive Høet i Streng for derefter at skubbe det sammen i Stakke af 2 Mand, vi var gerne 5 Mand til Rivningen af Engen plus Rivemaskinen, saa vidt jeg husker avlede vi 112 Læs Hø, det var jo om at faa det fint bjerget, idet Høet var Hovedfoderet til Kreaturerne om Vinteren, hvor der var ca. 50 Kreaturer paa Stald og 6-7 Heste. Der avledes ogsaa en Del Roer, Turnips og Kaalroer, som skulle være kørt sammen helst inden 1. November (Skiftedag). Folk var som Regel lejede 1. November til 1ste November næste Aar, dog med nogle Novemberdage som det kaldtes den Gang, 3 til 6 Dage, det var jo Ferien for hele Aaret. Der var jo ogsaa mange unge Piger og Karle som blev i deres Pladser i flere Aar, jeg husker hjemme i mit Hjem, da jeg var mindre havde vi en Pige i 4 Aar, Kristine fra Lustrup, hun blev gift Jørgensen og kom til at bo i Fauerslund Seem Sogn.

Jeg husker ogsaa som Dreng, det første Bryllup jeg var med til foregik omme hos Peder Schmidts i Østerbyen, hvor jeg senere kom til at tjene. Det var Datteren Kristiane, der blev gift med Hans Linnet fra Spandet. Nu var mine store Søstre ogsaa bedt med, mine Forældre syntes ikke vi kunde komme saa mange dertil, og for ikke at gøre Forskel paa Søstrene kom jeg med som eneste Dreng, ja det var højtideligt at være med til et saadant gammeldags Bryllup og saa først om Aftenen, Musikken spillede op til Brudevals, og det blev jo gerne sent før et saadant Bryllup holdt op henad Natten.

Bryllupper

Det næste Bryllup jeg har været med til var i 1911, det var min Kusine Martha Nørgaard, Datter af Gdjr. Poul Nørgaard i Høm, som blev gift med Peder Søberg Jørgensen, »Rønnehave«, Snepsgaarde, det var et stort Bryllup, hvor jeg var med i 2 Dage, da var 2 af mine Søstre ogsaa med, der var en 300 Gæster med, saa det var en stor Brudeskare, der kørte paa de sandede veje til Seem Kirke, der

var 4 Forridere, som red foran og skulle saa ride op til Kirken i fuld Gallop, for saa at komme tilbage og modtage Brudetoget oppe ved Landevejen ved Chr. Præsttiens, det var jo bare Hestekøretøjer dengang, Biler var der ingen af den gang i Sognet.

Vognene skulde jo gerne vaskes rene og Seletøjet blankpuds, og Hestene ligesaa, der skulle jo gjerne være 2 spændt for Stadsvognen, men Glansen gik jo snart af Herligheden, naar vi havde kørt paa de sandede Veje, saa det støvede. Hestene skulle jo helst løbe i Trav det meste af Vejen. Naar Højtideligheden var forbi i Kirken, skulde der jo ogsaa køres stærkt hjemad til Bryllupsgaarden, hvor Forriderne skulde ride foran igen. Men den slags Ting seer man jo ikke mere. Nu samles Bryllupsgæsterne i Kirken til en fastsat Tid.

Til min Søster Hansines Bryllup med Karl Nielsen fra Fyn var der ene Biler undtagen mig, der var kørende med Musikkerne i Charabanc foran, saa skulle de jo spille for hver Hus og Gaard, der kørtes forbi, og Mølleren havde været ude og krøje til Møllen til Ære for Brudeparret (de satte Møllevingerne i Staa i den Retning Brudeparret kom kørende fra), det var jo gerne Skik dengang, naar der ellers var en Mølle tæt ved Vejen, og saa var det festligt at se alle de Flag, der var oppe i Dagens Anledning, dengang flagede alle Folk i Byen og langs Vejen, selv om Folk ikke var bedt med til Brylluppet. Nu om Stunder er det smaat med at hejse Flaget op i festlig Anledning. Hjemme havde vi altid den Skik at faa Flaget hejst enten der var Barsedaab, rund Fødselsdag, Bryllup, Begravelser, selv om vi ikke var bedt med, det var ligesom Folkene før i Tiden kom hinanden mere ved end nu om Stunder. Man tog mere Del i Folks Sorg og Glæder og følte med dem.

Ligeledes var det dejligt og fornøjeligt, naar vi skiftevis skulle op at besøge vores Tante Grethe og Farbror Poul Nørgaard med Fætter Niels og begge Kusinerne i Høm, det var gerne Kl. 3 til Kaffetid, og saa blev vi der til Kl.

godt 10 Aften, og naar vi kørte hjem til Varming igen, kravlede vi ned under Forlæderet til vores 2 Agestole – Fjedervogn – og saa faldt vi gerne i Søvn efter den lange Eftermiddag at være i Høm. Vejene var jo saa Sandede, saa det var jo sejt for Hesten, vi havde gerne vores Følhoppe for Vognen (den sorte Hoppe). Vi mærkede ikke, hvor lang Tid det tog, for naar man sover godt, gaar Tiden hurtigt.

Engang som Dreng var jeg ogsaa med min Mormor nede i Skonager ved Varde. Vi rejste med Toget, og jeg kom til at sidde ved siden af en Gardist i flot Uniform, jeg beundrede ham og tænkte, kunde jeg bare blive een saa flot Soldat, naar jeg engang skulle ind som Soldat.

Jeg var paa Session paa Ribe Raadhus i Juni i 1919 og kom ind for de høje Herrer (Sognefogder fra flere Sogne), og jeg blev maalt, 184 cm., og Udskrivningschefen undersøgte mig fra øverst til nederst og udtalte saa, han har en god Krop (Gardist), og jeg blev selvfølgelig glad at faa mit Ønske opfyldt, naar jeg alligevel skulle være Soldat, og der blev jo en Gratuleren, da jeg kom ud derinde fra, af de Bekendte, vi var 9 fra Seem Sogn til Session den Dag, hvoraf de 8 blev taget som Soldat, men jeg var vist den eneste der kom ind til Militæret og laa inde i 18 Maaneder. Der var flere, der trak Frinumre.

Min Mormor og jeg var vel i 3–4 Dage i Skonager, idet den ene Datter Kirstine var gift med Sognefoged Andreas Christensen (Gaardejer) og den anden Datter Anke var gift med Gaardejer Hans Peder Pedersen, Skonager »Vestergaard«. Nogle Aar senere var jeg med til deres eneste Datter Kathrines Bryllup, som holdtes hjemme paa Gaarden, der var mange Mennesker med, vi blev dernede et Par Dage og logerede hos min Moers Søster Kirstine. Det var de 3 Bryllupper, jeg har været med til i mine Drengaar.

En Aften, der var blevet Uvej, det var vel i 1908, vi Børn var i Seng og det var vel ved godt 9 Tiden, det gav et Lynglimt og et Tordenbrag, min Fader og Pigen var just

*Paa Session i Ribe
1919*

Et Uvej i 1908

ved at malke Køerne, de sprang ned fra Køerne og spildte Mælken, da de troede, at Lynet havde slaaet ned i Gaarden, saa de gik uden for Døren for at se, om der var sket noget, men der var ikke noget at se, men næste Dag viste det sig, at Lynet havde flækket omtrent hele Flagstangen. Splinterne derfra laa oppe paa vores Straatag og ovre paa Naboens Mødding, som laa Øst for vores Have. Flagknappen laa henne ved Havelaagen ved den sydøstlige Hjørne af Gaarden. Nede i Toften stod Følhoppen med Føl vel 20 Alen fra Flagstangen, de maa have faaet en stor Forskrækelse, men var uskadt. Ja da var det nær ved Gaarden, 17 Skridt derfra.

Men Lynene har tit slaaet ned i Tofterne i Varming, engang dræbte Lynet 2 Køer lidt længere Østpaa, i Naboens Toft slog Lynet ned en Morgen tidlig 2 Steder, tæt ved hinanden, hvor de sprættede Grønsværet op, og ligeledes i Skellet ind til »Vestergaarden«s Toft, splintredes nogle Pæle, rev Kramperne ud deraf, saa Pigtraaden laa paa Jorden et langt Stykke hen. Nede i vores Tofteeng mod Syd var et dybt Hul, som havde stor Tiltrækning af Lynene. En dag vi skulle ned i Nøringen efter Hø, som stod i Stak, det var henad Eftermiddag og vores Pige Marie Jakobsen skulde rive rent, efter at Høstakkene var taget, min Faer læssede Høet paa Vognen, og jeg forkede det op til ham, men pludselig blev der et Uvejr med Blæst, Lyn og Torden, saa Faer næsten ikke kunde styre Høet paa Vognen, og vi holdt Hestene med Hovederne mod Nord, hvor der vel en 15 Skridt derfra var et dybt Hul, meget dybt, det var lige ind til Skelgrøften til Obbekjær Enge, og hvor der laa en halv snes Kreaturer paa modsat Side Hullet, da kom der pludselig et skarpt Lyn og Tordenskrald, som slog ned i Vandet i Hullet lige foran Hestene, som var ved at stejle, da der lød et stort Sjop i Vandet, og Kreaturerne rejste sig og løb væk i en Fart, saa skyndte vi os at faa Læssetræet gjort fast paa det lille Klat Hø vi havde

faaet læsset med stor besvær. Pigen skulle saa gaa i Forvejen og tage Kørerne med hjem, de gik et Stykke derfra, og saa kørte vi hjemad med Kørerne i Forvejen, det blev et frygteligt Uvejr, det kan jo komme hurtigt, naar det kommer med Højvande ude fra Vesterhavet, men nu har vores kære gamle Hjem »Elmegaard« da staaet for mange Uvejrs-tider siden i 1750erne.

Jeg har ikke været bange for Torden, siden jeg var lille Dreng, min Faer sagde, ja kære Børn, I skal ikke være bange i Tordenvejr, for den Gud vil bevare han er uden for Fare. Engang da jeg tjente hos Peder Schmidt, var jeg trækkende hjem med Kørerne ude fra Heden (vel 2 1/2 Klm.) i et Tordenvejr hele Tiden, og Kørerne gik jo langsomt, naar de blev trukket sammenkoblet, saa det tog jo lang Tid at komme hjem med dem, men det gjorde ikke mig noget med Tordenvejret.

Jeg husker i 1909 og 1911, det var før Vesterhavsdiget kom, da havde vi to store Stormfloder, hvor Vandet stod op i Tofterne, omtrent op til vores Tjørnehæk, vel 10 Skridt derfra, og havde Vandet steget nogle Tommer mere, havde det løbet ind i Huset, det var som et fraadende Hav at se over til Seem Varming Skole, Vand overalt, helt ind til Ribe, alt lavere Terræn var oversvømmet, men heldigvis da Stormen løjede af sank Vandstanden igen. I 1634 og 1825 havde vi ogsaa to mægtige Stormfloder, der er bleven fortalt, at hjemme i mit Hjem sad Folkene oppe på Loftet, saalænge det stod paa, og nogle af Byens Folk sejlede hen til Gaarden med Fødevarer til dem og fik det ind til dem gennem æ Attengaffet (Kornlugen). Kreaturerne i Stalden blev gerne bundet med Hovedet opad mod Loftet, blev der fortalt. Ovre paa »Vestergaard« havde Vandet staaet op i Hestekrybberne, saa det var jo ikke hyggeligt den gang, der skulle jo ogsaa være druknet 3 Mennesker i Varming under en Stormflod engang. I 1825 var der drevet saa store Stykker Is op paa Vestermarken,

*Stormfloden 1909 og
1911*

som der staar i min Faders skrevne Hjemstavnsbog, at Byboerne maatte hjælpe til at faa det fjernet, saa de kunde komme i Gang med Foraarsarbejdet, det blev jo sent.

*Gamle Originaler i
Varming*

I mine Drengaar da kom engang imellem to gamle Originaler rundt i Byen, den ene var Frederik Bisp, kaldet, og var nok ovre fra Kamp, han fik gerne en Punch eller Kaffe, og saa tømte han gerne Tobakskassen for Udkrasning af Pibetobak godt med Sovs i (Tobaksslavver) jo det var stærke Sager, det skulle nok holde æ Nær fra æ Tænder sagde de dengang. Den anden Original var Monnark Kresten, og hvor han stammede fra ved jeg ikke, men skulle jo gerne have en Punch og fik jo mange i Dagens Løb. Saa engang bad han min Moer, om han maatte gaa ned i Laden og hvile sig lidt, og hvor han saa faldt i Søvn. Min Søster Kathrine og mig var jo lidt nysgerige og saa ind af Ladeporten. Kathrine syntes han laa saa daarligt med Hovedet, saa hun gik ind til vor Moer og bad om en Pude til at ligge under den gamle Mands Hoved, og det fik hun, gik ind i Laden og lagde Pudens under hans Hoved. Der var ogsaa Chresten Skoleholder, han var ogsaa glad for de vaade Varer, han kunde ogsaa samle mange Puncher op Dagen igennem og blev tit fuld, saa var det jo ikke godt at komme hjem til Konen Ann, saa kunde han engang imellem godt faa lidt udsovet ved et Dige, som der jo var mange af før i Tiden.

En dag jeg gik af Vejen om igennem Byen saa jeg et Opslag paa en Havelaage Nord for Vejen, som var for en Sti der førte op gennem Plantagen, hvorpaa stod skrevet følgende Vers, som en Spøgefugl nok har skrevet:

HAR I ALDRIG SEET HR. JENSEN,
DET VAR HAM,
SOM DER SLOG CHRESTEN THOMSEN.
HAR I IKKE SEET HANS FINE VEN,
DET ER GENDARM JAKOBSEN.

Gendarmen boede omme i Aftægtshuset til »Vestergaard«.

Saa var der ogsaa Johannes Vallentin Majmburg (Eneboeren ude ved Haderselv Landevej et Stykke Øst for Skallebæk). Jeg skulle forbi Huset, naar jeg skulle ud at slaa Vand op af Brønden i en Balje til de 4 Kreaturer, dengang jeg tjente paa »Østergaard«, saa jeg fik tit en lille Sludder med Vallentin, naar jeg kom der forbi. En gang fortalte han mig, at han havde slaaet en Hugorm ihjel og lagt den ud paa Landevejen, for naar der kom nogle Mennesker forbi, og de blev bange for den, den blev jo lagt, som den var levende, men det morede ham at se deres Reaktionen derpaa. Engang havde han slaaet en lille Hugormeunge ihjel og svøbt den ind i Skraatobakspapir, saa det saa helt naturligt ud, for han vidste, at Peder Snedker (Andersen) snart ville komme fra Varming og ud paa Heden med et Læs Møg, og Per Snedker skraaede saa der imellem stod 111 ned paa Hagen fra hans Mund, og som sagt saa gjort lagde han Hugormen paa Stien ved Vejen, som Per Snedker gik paa, naar han kørte Møg derud, og det var jo et godt Fund for ham at finde en Rulle Skraa ved Vejen og skulle straks have en Skraa, men han gjorde store Øjne, da han saa Indholdet i Pakken og smed det fra sig. Vallentin stod paa Lur nede i hans Have, som laa lidt Nord for, og kunde jo følge med, saa han fik sig jo en billig Grin deraf. Engang jeg passede Køerne ovre i Helmbjergene Syd for Landevejen kom Vallentin og Laurids Østergaard hen til mig, de var paa jagt, jeg passede gerne Køerne derovre i 14 Dage henad Efteraaret, da fik de Øje paa en stor Hugorm, som laa op af en Bakkskrænt, den skal jeg snart ordne, sagde Vallentin, tog sin Kniv op af Lommen og sin fladbundede Træsko paa den og skar Hovedet af den, nu skal den ingen gøre Fortræd sagde han. Vallentin har nok dræbt mange Hugorme i sin Tid, da han var født og opvokset i Huset. Vallentin var ud af en Fransk Adelslægt, som kom herop til Danmark under en Revolution i Frankrig, hans Fader kaldtes Mads Majmburg.

Saa havde vi hjemme endnu en Mand, som hed Andreas

Jakobsen (kaldet Kalvslund), idet en af hans Forfædre var kommen ovre fra Kalvslund, han kunne ikke skrive, kun med nød og næppe sit eget Navn. Naar der skulle skrives Breve til Børnene, skulle Sine Lautrup (født Bundegaard) en Moer til Martin Lautrup paa Alderdomshjemmet »Dagmargaarden« i Ribe, han er nu lige blevet 90 Aar. Men Andreas Kalvslund havde ellers Knolden i Orden, han havde en fænomenal Hukommelse, naar han skulle have Bud med til Ribe for Byboerne. Engang han var inde paa Klubbens Hotel i Ribe og ville sælge en slagtet Høne og blev spurgt, om Hønen da ikke var for gammel, de vie æ Missæl eet, sagde han, den æ da eet saa gammel som mæ (mig). Hønen kom han af med, han var Byens Markmand og skulle tilse Kreaturerne ude i Engene, naar de kom paa Eftergrøde i August Maaned, og saa trak han Kreaturer til Ribe Marked til hel op i sin Alderdom. Hans Nabo Søren P. Schmidt ville drille ham, da Andreas var en meget lille Mand, og Søren Schmidt havde ligget ved Hestgarden og var meget større. Han sagde til Andreas: Du har jo slidt dine Ben op paa Landevejen. Søren Peder Schmidt var vores Hjemmedyrlæge, han skulle en Gang om Aaret aarelade vores Følhoppe, saa blev de mere Frugtbare, og den havde ogsaa faaet 16 Føl, hvoraf dog 1 mislykkedes, den var 21 Aar i 1921, da den blev slagtet paa Grund af Misvækst paa Marken dette Aar, da havde Faer 5 Heste, hvor saa en 1 1/2 aars Plag og den gamle Hoppe blev solgt, saa Faer beholdt saa 2 Arbejdsheste og Føllet af den Gamle, men vi maatte købe meget Korn den Vinter, men da var det Amerikanske Majs saa billigt dette Aar, og takket være den gode Høavl, kom vi dog Vinteren igennem 1921–22, da blev alle de lave Enge bjerget to Gange.

Søren Peder kom en Formiddag forbi nede paa Vejen, og jeg raabte ham an, om han ikke nok lige ville komme ned og se til vores lille Hund (Polly), den var bleven bidt i Munden af en Hugorm, og Munden og Tungen paa den var hel sort og den rystede over hele Kroppen, saa kunde

Søren Peder jo huske det og det. Du skal bare tage 1 lille Skefuld Salmiakspiritus ind i Munden paa den, men tag en Pind og stik ind i Munden paa den og minsandten saa var Hunden rask inden Aften. Hunden fik bugt med Hugormen, men luskede saa syg hjemad. Jeg hr siden brugt den Metode med Salmiakspiritus paa en Skotsk Hyrdehund, som blev bidt 2 Steder ovenfor Næsen og hvor det hovnede op, saa blev der hældt ovenpaa Næsen og Hunden blev rask, saadan havde man mange Oplevelser med de Hugorme, dem var der mange af nede i Helmbjergene. Engang laa der een udenfor vores Yderdør, som var kommen med et Kornlæs hjem fra Marken, min Moer var resolut, fik fat i en Roehække og slog den ihjel. Engang ude i Hedefennerne (fenner betyde indhegninger) i Varminglund, hvor min Faer høstede Korn med Slaamaskine, med Mejeapparat paa, og min Søster og mig skulle binde Kornneg sammen, det var Havre, Pludselig fik jeg fat i noget koldt noget under Neget, jeg rev Haanden til mig i en Fart og fik Neget til Side med min Rive, og der laa en Rødbrun Hugorm, men heldigvis blev jeg ikke bidt af den, men det var en ubehagelig Fornemmelse. Jeg har ogsaa flere Gange (3) sprunget over en Hugorm, naar jeg var i Trav ned efter Køerne, naar de laa sammenrullede parat til at hugge, saa var det om at komme til Vejrs i en saadan Situation.

Min ungdom

Som før skrevet blev jeg konfirmeret i Foraaret 1914 af Pastor Vilhelm Balslev, som var blevet ansat som Præst ved Seem Kirke Aaret før, det var hans første Hold, 12 Piger og 4 Dreng. Konfirmationsforberedelserne foregik i Spisestuen og begyndte 1. November 2 Formiddage om Ugen, og saa havde vi fri for Skole om Eftermiddagen. Jeg var saa knap 14 1/2 Aar, da jeg traadte ind i de voksnes

Rækker og havde saa en lang og dejlig Ungdomstid, til jeg var 28 Aar, før jeg blev Selverhvervende og overtog »Elmegaard«.

I Seem Sogns Ungdomsforening siden 1922

Vinteren 1922 blev jeg Medlem af Seem Sogns Ungdomsforening, og der var Ungdomsmøde hver Torsdag Aften skiftevis i Præstegaarden hos Pastor Balslev, hvor vi havde mange hyggelige Mødeaftener med Sange og Underholdning af Pastor Balslev, og saa drak vi Kaffe (gratis), som Fru Balslev og Pigerne serverede, der var mange unge i Sognet dengang, saa der til en saadan Mødeaften mødte op til 70 unge Mennesker, saa begge Stuer blev helt fyldt. Fru Balslev spillede gerne Klaver til Sangene og Salmene. Der kom mange Folk ovre fra »Seemgaard«, som gerne havde nogle Bænke med til at sidde paa, jeg tror de var 5 Karle derovre og 2 Piger den gang. Mødet sluttede saa gerne ved 22–22,30 Tiden. Mødet begyndte gerne Kl. 8 ligesom i Seem Varming Skole, der var jo forskellig Underholdning, og der blev sunget i Højskolesangbogen, undertiden leget Sanglege, og Lærer Jespersen underholdt med Oplæsning i Bogen »Synøve Solbakken«, en norsk Fortælling, saa det var jo til mange Aftener ud af denne. Vi havde i mange Aar en dejlig Formand Jens Frausing, Søn af Smed Frausing i Skallebæk, og som gik paa Seminariet i Ribe og blev saa senere Lærer. Efter den Tid var der forskellige, der blev Formand i Foreningen. Saa begyndte vi med Fælleslæsning af Komediestykker, men vi skulle have Bogen med ind paa Scenen, som var lidt Primitiv, vi laante Lærerindens lange Gardiner til Ophæng i Nordsiden af Skolestuen og skulle komme derude fra med Bogen i Haanden, men vi kunde jo det hele udenad, saa det var en gene med den Bog, som jo snart blev afskaffet, man skulle have Bogen for Forfatterens Skyld, ellers var der noget, der hed Forfatterafgift, men Bøgerne blev vi snart kede af, saa det blev afskaffet, og saa blev det jo til Dilettant i Ste-det for.

Dilettantkomedie

Paa Sydsiden i Skolestuen førte en Dør ind til Lærer

Dilettantkomedie i 1920'erne. Nr. 2 fra bøjre er Niels Nørgaard.

Jespersens Studereværelse, som vi ogsaa benyttede til Komedien, jeg var med første Gang som 16 aarig i »En Søndag paa Amager«, 2 af mine Søstre var ogsaa med. Men senere foregik Komedien oppe i Høm Forsamlingshus, hvor der blev opsat en Scene med Sidekulisser, Bagtæppe, og et fint Fortæppe, som vi hjalp hinanden med at sætte op, og saa blev det jo til rigtig Dilettant og med Sufflør, som stod ved Kulisserne inde bag Scenen. Prøve-afterne foregik gerne skiftevis i Hjemmene rundt om i Sognet, saa vi har gaaet til Hømlund Kro og ud til Jesper Olesens paa Høm Vestermark, det var langt at gaa fra Varming i Vintertiden. Der begyndtes paa Prøverne lidt efter Jul og blev saa ved til sidst i Februar eller først i Marts, og hvor vi i den sidste Uge før Forestillingen skulle paa Scenen hver Aften, saa var der Generalprøve for Børnene om Fredagen og for de ældre om Lørdagen og Søndagen Kl. 8 for Ungdommen og hvem der ellers havde Lyst til at være

med igen; der kom ogsaa gerne en Del Unge Mennesker ovre fra Obbekjær kørende i store Vogne. Jørgen Sylvester og Hustru var til stor Hjælp i den sidste Uge, det var altid godt med Kritikere, naar der skulle øves den sidste Uge, og desforuden har de været til stor Støtte for Ungdomsforeningen i mange Aar. Jeg var ogsaa med til at spille »En Søndag paa Amager« oppe i Høm samt mange flere Stykker. Musikdirektør Karl Nielsen fra Ribe foretog gerne Sminkningen af Spillerne, som han var god til, og leverede ogsaa gerne Musikken til Sangene og til Ballet efter Kaffe-tid.

Unggilder

Ellers var der jo ikke så meget, Ungdommen kom med til i den Tid, der var gerne Juletræsfest i Høm Forsamlingshus, 4de Juledag, og saa var der 2den Paaskedag Aarsmøde i Ribeegnens Hovedkreds, som gik paa Skift, saa var der Grundlovsfest i Ribe 5. Juni, som begyndte med Taler om Eftermiddagen og Bal i Skovpavillonen om Aftenen og saa til sidst Ribe Dyrskue den sidste Fredag i Juli Maaned, hvor jeg engang imellem har været ude at udstille Heste og faaet pæne Præmier. Før 1914 var der Unggilder rundt om i Hjemmene i de store Stuer, som der var paa Gaardene den gang, og saa havde vi gerne 2 Spillemand til at spille til Dansen, det var Peder Hausted fra Høm og Jens Nissen fra Hømlund, og det var gemytlige Musikere, og det var jo gammel Dansemusik, der spilledes, og Ungdommen morede sig godt, og der blev ikke holdt før ved 2-3 Tiden.

Ungdommen kom ikke saa meget ud den gang som nu om stunder. Jeg husker, vi var de sidste der holdt Unggilde, som stod ovre paa Nabogaarden Øst for vores, da den stod tom et Par Aar efter at være solgt til Poul Vestergaard, ja Prisen for de store Bygninger, der var vel godt 4 Td. Land til, og deraf en meget god Toft. Prisen var 2.300 Kr. for det hele, det var i 1911 eller 1912, alt Eng og Agermark blev solgt fra. Gaarslagterne var haarde ved Varming By i nogle Aar før Krigen 1914, de opkøbte Gaardene og holdt Auktion paa dem, saa megen Eng blev

solgt til Udenbyes Gaardmænd. Poul Vestergaard holdt ogsaa en Unggilde imedens Gaarden stod tom, der var jo god Plads i Storstuen samt andre Stuer og et godt Køkken. Før i Tiden var der gerne en lidt ældre Frøken med til Gilderne, og hun skulle gerne synge den gamle Vis: »Der er saa stille i vor Gaard«, og saa kunde hun danse Fannekedans, saa de lange Skørter (Kjoler) de duvede som var der Bølgegang, saa det var morsomt at se og høre.

Ellers var Arbejdet paa »Elmegaard« omtrent det samme hvert Aar. Vinteren med at tærskes med Plejl, og vi skulle helst være tilendebragt, før Foraarsarbejdet skulle begynde først i Marts, naar ellers Vinteren tillod det. Der skulle ogsaa gerne tages Tag af al Rugen, naar ellers det havde en passende Længde, saa skulle Taget lægges paa helst henad i Maj Maaned. Vi havde en Femmarksdrift, første Afgrøde var Havre (Grønjordshavre), næste Aar Rug, som skulle aftærskes i September Maaned, vi brugte Bretagnerug og senere Petkusrug, 3dieaars Afgrøde var Roer, 1 Td. Land Turnips og 2 Td. Kaalroer samt 1 Td. Land med Kartoffler, 4de Aar Rug, som ikke kunne saaes før i November, da Roerne jo først skulle køres hjem til 1ste November, og Oktober skulle ikke være saa god en Maaned at saa Rug i efter gammel Sigende. Og 5te Afgrøde var Havre til Udlæg, hvori der saa blev saæt Græsfrø med Kløver iblandet. Saa laa Markerne ud med Græs i 4 Aar, men det gav ikke saa megen Græsning det sidste Aar, saa da jeg overtog Gaarden, tog jeg mere ind til Kornavl. Naar Jorden først i Marts var harvet op efter Vintrens Haardhed, saa Resten af Senerne kom oven paa og blev godt tørret for derefter at blive nedpløjet med det øvrige Staldgødning, blev det godt Gødsket. Vi brugte Møddingen til Udlægshavren og saa til Roer og Kartofflerne. Varming Marker er dejlige at arbejde med, naar ellers ikke det gir for meget Tørvejr, men passende med Regn til de rigtige Tider, naar der gav meget Regn i den Tid Kornet skred, kunne det blive langt, det kunne naa

Femmarksdrift

mig op paa Panden, det havde en anseelig Længde, og modsat naar der var tørre Somre, kunne det ogsaa skuffe meget, men saa havde vi de lave Enge, som gav meget Hø og ligeledes de høje Enge, naar ellers de fik Vand fra Aaen ved Opstemning for denne ved Varming Sluse. Nørre-engeene regnedes for de bedste, hvad Høet angik, der var Hvidkløver og Rødkløver og myriader af forskellige Blomster, det var et smukt Syn at se en saadan Blomsterflor, og der var ogsaa enkelte Hjertegræs.

Vi begyndte gerne med Græsslaaning i de lave Enge, saa snart Roerne var udtyndede, de lave Enge skulle jeg tit slaa med Leen, da de tit var for fugtige og for bløde til Hestene og Slaamaskinen, vi havde en 20 Td. Land Eng, hvoraf dog noget brugtes til Afgræsning. Møddingen skulle køres ud Foraar og Efteraar, og jeg har læstet Vognen til med Møggreb fra jeg var 14 Aar og til jeg overtog Gaarden, næsten alt skulle jo gøres med Haandkraft, og ligeledes spredningen af Møget, som blev afsat i Ruger fra Vognen, skulle spredes, saa Pløjningen kunne begynde. Det var en streng Tid om Sommeren, op Kl. 5 om Morgenen, og saa gik det løs med Arbejde hele Dagen, undtagen Spisetiderne og saa 2 Timers Middag til 10 Minutter i 2, saa en Taar Kaffe og Mellemmad spistes Kl. 4,30, det var dejlig med 20 Minutters Hvil, saa blev vi ved i Roerne til Kl. 8. Køerne skulle staa paa Stald Kl. 9 i min Faers Tid, saa var de forskellige færdige med Aftensyssel og havde spist Kvældsnavder, nykogt Byggørød med Haandskummet Mælk. Men i Høbjergningstiden kunde det hænde, vi blev ved en Time længere, for Høet skulle være sat i Stak og revet pænt rent om Stakkene og saa et Læs Hø med hjem.

Ja, det var dengang, nu gaar alting jo meget lettere med Landbrugsarbejdet, da Maskinerne gør det hele, hvor vi andre skulle lægge Kræfter og Ryg til det hele.

*Andenkarl 1917 i
Glibstrup*

Da jeg saa blev 18 Aar i 1917 fik jeg Plads paa en Gaard »Iversminde« nede i Glibstrup, Andst Sogn, hos daværende Gdjr. Mads Boisen, som anden Karl, hvor jeg kom

Mine Livserindringer

*Niels Nørgaard som
18-aarig.*

ned 1. November og blev der et Aar (Løn 400 Kr.) til næste November 1918. Mads Boisen ville gerne have lejet mig igen for et Aar, men jeg havde lovet min Faer, at komme igen, da han hellere ville have mig igen end en fremmed Karl. Jeg kom saa hjem den 1ste November og fik Indkvartering af danske Soldater som før skrevet.

Niels Nørgaard

»Iversminde« i Glibstrup, St. Andst. 1917.

Efter Jul kom jeg ud til Ribe paa Mælkeri- og Landbrugsskolen og tog Eksamen som Kontrolassistent, men det havde ingen Fremtid for sig den gang, daarlig Lønnet, og saa skulle der Logeres rundt paa Gaardene i de kolde Kamre, 1 Nat i hver, saa Læreren anbefalede, at vi skulle tage nogle Mursten og faa dem varmet før Sengetid. Men jeg foretrak at blive ved Landbruget, der er jo Arbejde ude i den frie Natur.

1919 i Juni var jeg paa Session og blev udskrevet til Livgarden og kom saa ind den 25. Maj i 1920 og laa derinde i knap 1 1/2 Aar og kom saa hjem igen, midt i Oktober Maaned 1921. Vi skulle møde paa Gothersgade Kaserne Kl. 12 og maatte saa ikke forlade Kasernepladsen, for vi skulde transporteres ud til Jægersborg Kaserne ved Gentofte, hvortil Rekrutskolen var henlagt. Rekrutskolen varede i 5 Maaneder, og den var streng, og der var en streng Disciplin lige fra først til sidst, hvis der blot var en Tændstik eller et Stykke Sejlgarn i en af Lommerne, blev vi straks knaldede og skulle saa Kl. 9 stille Feltmæssig paaklædt ovre i Samlingsstuen og blev saa der efterset af en Korporal, om alt var i Orden, selv Feltflasken skulle være fyldt med Drikkevand. Jeg blev sammen med nogle andre Rekrutter udtaget de første 10 Dage til at skulle arbejde i Køkkenet og fik til Opgave at skulle fyre Keddelen op om Morgenen og saa lave Theen til Mandskabet. 1ste Hold kom 10 Minutter i 6 til Morgenmad, som bestod af selvsmurt Smørrebrød, idet vi fik udleveret til hele Dagen 6 Stk. Brød, dertil 1 Klat Margarine, lidt Paalæg og lidt Ost, og dette skulle slå til hele Dagen, da vi om Aftenen Kl. 6 fik The igen, ingen Franskbrød eller Kaffe, det fik vi kun hver Søndag Morgen, alt var jo endnu saa haardt Rationeret efter 4 aars Krigen. Det var jo ikke meget med 6 Stk. Brød til saa store Karle, som var i Funktion fra tidlig til seen Aften, vi maatte pudse og vaske Uniformen i Middagsstunden, den var blevet møjbeskidt om Formiddagen ude paa Ermelundssletten af Leer og Komøj, saa de hvide

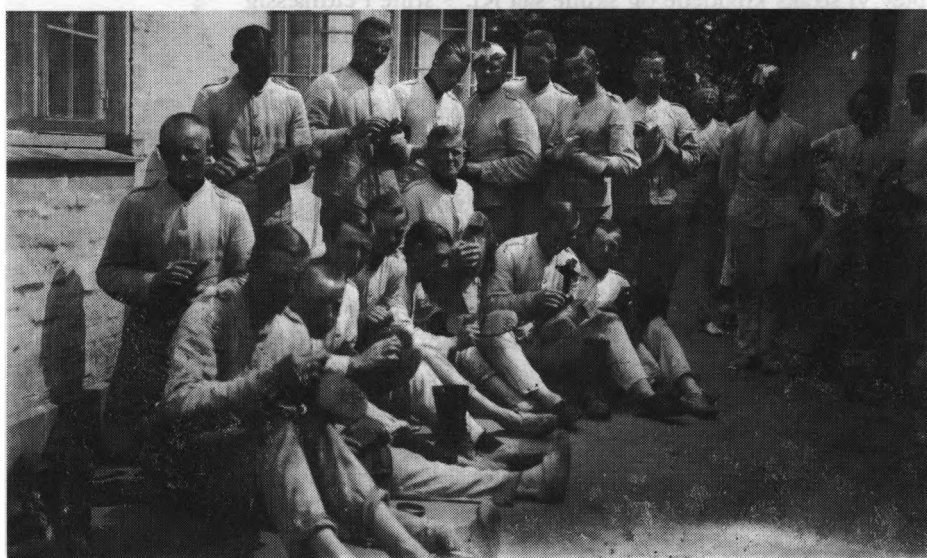
*Paa Mælkeri- og
Landbrugsskole i Ribe
1919*

*Rekrut i Jægersborg og
København
1920-1921*

Niels Nørgaard

Kongens Livvagt 1921. Barakken ved Marselisborg slot.

I middagsstunden paa Jagersborg Kaserne 1920. – Krydsene viser, hvor man finder Niels Nørgaard.

Striber i Bukserne og Skraahuen skulle vaskes og Pibes med hvidt. Det var jo lange Dage, og det skulle jo gaa Tjep Tjep, men vi Bønderkarle var jo vant til en lang Arbejdsdag, saa vi skulle nok klare os. Den første Dag, da vi kom til Jægersborg Kaserne, skulle vi have alt vores Kluns anbragt i Barakken og have Sengene redte, der var 2 Lager og 2 Tæpper, og saa skulle alt være paa en lige Snor ned gennem Sengene, Drejelstøjet og Uniformen skulle vendes med Vranken udad, og saa et Haandklæde udenom, saa tilsidst en Bændelsnor paa Midten om det hele, og det skulle jo ogsaa være snorlige hele Rækken ned, vi laa i Etagesenge, 4 Senge 2 og 2, saa en lille Gang imellem til de næste 4 Senge, vi laa 30 Mand eller 32 i hver Barak, og der var en snæver Gang imellem over til den næste Række Senge, saa det var jo mange Senge i saa smaa Forhold. Da vi saa var færdige med at faa alt i Orden, skulle vi have Aftensmad Kl. 9, og den bestod af Byggrød med lidt Sukker og en Kop Mælk til, saa det var det eneste vi fik den Aften. Jeg havde faaet Frokost hos min Onkel Kl. 10 om Formiddagen og ellers intet før Byggrøden, og Mælken blev serveret af 2 Bordformænd, det var det eneste Sukker og Mælk vi fik til Grøden i flere Maanedes. Grøden vi fik Kl. 6 Aften kunne vi drikke vores The til, som var lidt sødet. Der blev jo klaget over, at vi ikke kunne faa nok at spise i de 6 Stk. tynde Brød, idet nogle spiste det hele op om Morgenen og havde saa ikke noget til Aftensmad, jeg spiste 2 Stk. om Morgenen, 1 Stk. om Formiddagen og 3 Stk. til Aften, saa det var godt da vi kunne faa Byggrød til Aftensmad, men der gik jo nogen Tid før det kom, og tit var Grøden ikke kogt nok, men det skulle Køkkenpersonalet have sørget for. Køkkensergenten sagde en Dag, dengang jeg var i Køkkenet, de skal nok fyldes, men ikke fedes, det hørte jeg selv en Dag han sagde.

Den første Morgen efter Ankomsten til Jægersborg Kaserne blev der kaldt paa mig før Kl. 4, jeg var taget til at skulle fyre under Keddelen, saa Vandet kunde blive kogt

til Theen, som skulle være færdig Kl. 5,30, der skulle være til ca. 350 Mand, første Hold Kl. 10 Minutter i 6 og næste Hold Kl. 6,30, og saa ud paa Øvelse Kl. 7. Jeg havde faaet Ordre om Aftenen paa, at jeg skulle kalde paa en Sergent Hesner Kl. 4 og bankede saa paa Døren Kl. 4 til hans Værelse i Barak I, men han svarede ikke, hvorfor jeg gik om til Vinduet og bankede paa der, men uden Resultat, hvorfor jeg gik om til Døren igen og bankede lidt haardt paa, men jeg skal love for jeg fik Fremmede, idet Oversergent Knudsen rakte Hovedet ud af sin Dør og bandede mig langt ned i Helvede, »Hvad vil De Mand«. Jeg skulle kalde paa Sergent Hesner Kl. 4, han skulle laase Køkkendøren op og sætte mig ind i Forholdene, »Saa gaa da inden for Mand og faa ham op«. Jeg troede ikke, jeg saadan kunne gaa ind på Værelset, uden der blev sagt kom ind. Det er det jeg har imod Militæret, at man skal oplæres i at slaa sine Medmennesker ihjel, og saa den Raahed, der var der indenfor, særlig af Underofficererne, mange Underkorporaler og Tropslærere, som indøvede og huserede med Rekrutterne, nu har jeg aldrig, som jeg kan mindes, hørt min Fader bande eller sætte en Band paa een eneste Gang, saa naar Befalingsmændene begyndte at bande og tordne over Rekrutterne, saa de rystede i Bukserne, men senere blev vi mere hærdede. Ja der kunne skrives en hel Bog om Soldatertiden i de 1 1/2 Aar, hvor der var nye Oplevelser hver Dag, havde jeg bare skrevet Dagbog dengang, saa kunde der have blevet en tyk Bog derom.

Da saa Rekruttiden var omme, skulle vi ind paa Garderkasernen i Gothersgade, men 8 dage før overtog vi Amalienborg-Vagten, da vi skulle sættes ind i det, før vi flyttede derind. Ude i Jægersborg stod skrevet ude i Toiletet paa Muren, nu 60 Dage tilbage i dette Helvede, nu 20 Dage tilbage i dette helvede, og saa var det jo snart Slut. Jeg kom paa Epidemisygehuset i September Maaned af en stærk Angina (Halsbetændelse). Jeg besvimed paa Kasernepladsen om Formiddagen og kom saa straks til Lægen

Mine Livserindringer

*603-I. Nørgaard.
Fotograferet 1921
paa Livgardens Kaserne
i København.*

og skulle paa Sygehuset med det samme, og da Sygebilen kom, sagde Kammeraterne, som stod om Sygebilen for at sige Farvel, havde det bare været dem, der skulle have været derud, men det var jeg ikke begejstret for, men naar man er saa syg, saa syg, er man nærmest ligeglad. Jeg laa paa ene Stue i 4 Døgn og levede ved en lille Smule Feberkost, men saa kom der da en Marinesoldat ind at ligge paa Stuen, og jeg fik det bedre og havde saa en at tale med, vi havde en meget sød Sygeplejerske, en Frk. Ekelund, som

var fra Norge, og før jeg blev udskrevet fra Epidemihospitalet skulle vi alle tre have en Daase Fersken, som Marinesoldaten havde i sin Vadsæk, og som han fik Sygeplejersken til at hente, saa vi havde et Par hyggelige Timer sammen.

Hen i Juli Maaned udbrød der Meningitis blandt Rekrutterne i Jægersbrog, og vi skule omgaaende ud paa Serumintitutet og faa taget en Slimprøve af Næsehulen, og saa viste det sig, at 52 af Rekrutterne havde Minigokoger (Bakterier), hvorfor vi straks blev afspærrede bag Barakkerne i Jægersborg, da der inde paa vor Belægningsstue var en Kammerat, som var smittefarlig, og de forskellige kom saa paa Eoidemisygehuset, og kom saa hjem igen, saasnt de var Smittefri. Den sidste kom et Stykke før Jul, han var fra Fejø, men der var tre Rekrutter, som var haardt angrebet, hvoraf den ene var meget syg om Morgen og døde om Aftenen, hans Pige og hans Forældre kom derud før han døde, de kunde udenfor Vinduet se og tale lidt med ham, jeg tror nok de var fra Lolland, ja det er en uhyggelig Sygdom.

*På Livgardens Kaserne
– Amalienborgvagterne*

Saa hen i Oktober rykkede alle Rekrutterne ind paa Livgardens Kaserne i Gothersgade, hvor vi saa overtog alle Vagterne, Kasernevagterne og Vagten for de Kongelige i alle 4 Palæer paa Amalienborg, nu var de gamle Gardere blevet hjemsendt og alle de Kongelige Personer kommen derind ude fra Landslottene, hvor de havde Resideret i nogle Maaneder om Sommeren. Kongefamilien paa Sorgenfri Slot, Enkedronning Louise, Prins Gustav, Prinsesserne Dagmar og Thyra paa Charlottenlund Slot og Enkekejserinde Dagmar med Datter Storfyrstinde, hendes Mand Storfyrsten og deres to smaa Dreng, flyttede ud paa Hvidøre Slot ved Klampenborg. Kejserinde Dagmar og hendes to Døtre Olga og Cenia og Storfyrsten reddede Livet efter at være flygtet til Kreml og derfra kom i Undervandsbaade til Danmark. Hele Zarfamilien blev jo dræbt. Enkekejserinde Dagmar blev slæbt ud af Sengen om Nat-

Mine Livserindringer

*Vagt 1921 paa Amalienborg
for Enkekejserinde Dagmar.
Det er Niels Nørgaard
til højre.*

ten, har en af Tjenerskabet fortalt mig, men da Enkekejserinden var saa højt elsket i Rusland, lod Bolchevikkerne hende og Døtrene leve, hvorfor de straks flygtede til Danmark, hun var jo Datter af Christian d. 9de, Europas Fader, som Kongen kaldtes.

Nu var jeg heldig ikke at være straffet, saa jeg havde Landslotsvagt hele Sommeren, og det var en dejlig rolig Vagt hos Enkekejserinde Dagmar, hvor vi hver Morgen

Landslotsvagt

10 Minutter i 8 kunde hente Morgenkaffe med 2 Kryddere til, godt belagt med Smør, hun elskede Garden og gik tit indenfor Vinduerne og saa ud paa Garderne, som gik Vagt, 2 Mand. I Førstningen gav hun Middagsmad til Vagten, men da Kongen ikke var tilfreds med det, blev det til Morgenkaffe, men det var ogsaa dejligt, da vi var paa Selvforplejning, 240 Øre om Dagen, men dem som var paa Landslotsvagt, fik 2 Kr. ekstra hver Gang, og vi kunne næsten leve billigere som i København, 1 lille Franskbrød jeg tror det var 60 Øre, og den skar vi i 4 halve Stykker med Margarine paa, og saa mest Vand til, det kunne jo ikke gaa an at gaa hen paa Bellevue Strandhotel og spise, som der var enkelte af Faers Søner, som gjorde, det tog jo 3 Dages Lønninger. Den Gang fik jeg lært at spise Tomater, som jeg ikke før var så henrykt for, saa havde vi jo ogsaa nogle Stykker Brød af det udleverede, som ikke var saa spændende, men havde jeg faaet en god Madpakke hjemme fra, »var der jo Jul inde« med Paalæg, ellers brugte jeg gerne Sukker iblandet Kakao, det har jeg altid godt kunnet lide, det var jo lige i den dyreste Tid 1920–21, jeg laa inde ved Garden.

Dronningen og de to Prinser boede ude paa Sorgenfri Slot om Sommeren, og senere drog de over paa Marselisborg Slot, hvor ogsaa jeg var med i 3 Uger, der var skønt derovre, at gaa i Marselisborg Skov, og ind paa Friheden, hvor der var Underholdning, og saa havde min Faer en Fætter Peder Arnvig, som var Togfører, dem besøgte jeg ogsaa nogle Gange i min Fritid inde i Aarhus.

*Amalienborgvagten
igen*

Da vi overtog Amalienborgvagten i Oktober 1920, kom der tit en ind i Vagtstuen om der var et Par Mand, der ville hjælpe inde i Slottet, idet der havde været Audiens i Chr. d. 9. Palæ Dagen før og saa skulde der bæres Borde og Bænke over i Chr. d. 7des Palæ, hvor vi saa maatte bære Bordene gennem Kolonaden over Amaliegade, da alt skulle op i Loftsetagen. Vi var 2 Mand dertil. Da vi var

færdige med at bære det derop, spurgte Tjeneren, om vi havde Lyst til at se Riddersalen og Trongemakkerne, som var i dette Palæ, det ville vi gerne, det var en flot Riddersal, men Trongemakkerne var ikke, men der var 1 rødplydset Tronstol og ved Siden der Rigsæblet og Scepteret, men jeg har været i Riddersalen 9 Gange senere, da den svenske Konge, de Kongelige og alle vore Ministre var med til Taflet.

56 Personer og der var smukt pyntet paa det brede Spisebord, 3 store Sølvopsatser med røde Roser, og Bordet var overlagt med røde Roser, saa det saa jo smukt ud. Vi var 3 Mand inde paa Kasernen, som blev udtaget til at skulle bære Mad, som det kaldtes, og det bestod i, at det der kom i Elevator nede fra Køkkenet, det skulle vi bære hen til Taffeldækkeren, som saa øste Suppe Prinsesse op i Tallerkenerne, som vi skulle bære hen til 6 Tjenere, som stod uden for Døren til Riddersalen, de skulle saa bære 2 Tallerkener hver ind til Selskabet. Næste Ret var Lammeryg med Tilbehør, 3die Ret Hummer di lenee og til Desert. Fersken a la Melba, det kom i 3 store Skaale, som sad i en Isfod oplyst indvendig, saa det saa jo flot ud. Tjenerne sagde ogsaa, nu skulle Lysene lige være Slukket inde i Salen. Der var 1 Skyllskaal ved hver Kuvert og ogsaa Menukort ved hver Kuvert og Musikprogram, som jeg har liggende endnu herhjemme. Da Taflet var forbi, hjalp vi Taffeldækkeren at rydde af Bordet, og hvor der stod et Champagneglas fuld, maatte vi gerne drikke Indholdet, saa vi fik da Champagne at smage, og til sidst skulle vi ned at have Middag, som var sat i Varmeovnen til os, og dertil 1 Øl, og før vi gik hjem, skulle vi over til Hoffoureren og have vores Betaling for Aftenen 2 Kr. pr. Time, saa det var jo en herlig Aften og en ekstra Skilling at tjene.

Jeg har ogsaa været Kongeordonans, som bestod i at sidde i Varmen i Forgemakket i Residenspalæet og bringe Breve ud for Kongen, om der skulle være nogen, der sad

Kongeligt Taffel

Kongeordonans

jeg varmt og kunne tale med Tjeneren i Forgemakket og uden Vagtpaaklædning, men det skulle vi have paa, naar vi stod Repos-post, naar der var Audiens hos Kongen, hvor vi saa stod 1 Mand paa hver Side af Døren og skulle aflægge Honnør, naar betydelige Personer med hvide Handsker paa, skulle ind til Kongen, men der var ogsaa andre, som skulle ind og takke for et eller andet, som de var blevet udnævnt til. Det var stramt at staa op og ned af en Dørstolpe i 2 samfulde Timer. Jeg har ogsaa været Æresvagt i Chr. d. 7des Palæ, naar der var Gæstemodtagelse, og en Aften kom Kaptajn Pontoppidan op og inspicerede os, og han sagde: »Godaften, Nørgaard, naa De er paa Vagt i Aften«. Javel, Hr. Kaptajn, saa fik vi en lille Passiar, de manglede en Tjenestepige til November, om jeg ikke vidste en ovre paa Ribeegnen de kunde faa, Pontoppidan havde været indkvarteret ovre i Vester Vedsted under 1ste Verdenskrig. Ligeledes engang ude paa Sorgenfri Slot kom han ogsaa for at inspicere Vagten. Vi var kun enkelt Vagt, idet Kongefamilien var paa Grønland, om Natten skulle vi altid udenom hele Slottet, og han traf mig deromme. »Godaften, Naa, det er dem Nørgaard, der er paa Vagt. Alt vel«. Javel, Hr. Kaptajn, og saa fik vi jo en længere Passiar, en Officer kunne jo tillade sig dette. Pontoppidan var gift med en Komtesse Bille Brahe, og jeg havde været Oppasser for dem i en halv snes Dage ude paa Østerbro i deres Hjem, da deres Oppasser 616-1 var paa Orlov hjemme i Jylland, ovre ved Silkeborg. Ja, jeg har haft mange gode Tjanser i min Soldatertid, og jeg har ikke een Time at fortryde af min eller i min Soldatertid, hverken i Tjenesten eller i vores Fritid, og kom hjem med en fin Soldaterbog, hvilket desværre ikke alle kunde. Men saa var det jo deres egen skyld, naar man opfører sig ordentligt og gør sin Pligt saa godt man kan, og det opdager Befalingsmændene hurtig, de sagde at i Løbet af 14 Dage kendte de næsten enhver Rekruts Indstilling.

Ja, nu har jeg forsøgt at nedskrive de bedste Minder fra

min Soldatertid ved Livgarden. Skyggesiden vil jeg ikke begynde paa, da det blir for vidtløftigt at nedskrive, men jeg sagde til mig selv, det er ikke værre for dig som de andre Kammerater, bare mase paa, og nu har jeg altid haft et godt humør, som bærer over meget, det har jeg nok arvet efter min kære Moer, hun havde altid lettere ved at tage alt som kommer i Livets Trivialiteter end som min Faer.

Da jeg saa kom hjem i Oktober 1921, besøgte jeg min gamle Husbond med Familie paa »Iversminde« i Glibstrup, og han ville gerne have, jeg skulle blive et Par Dage mere hos dem, men nu havde jeg skrevet hjem, at jeg kom den Dag, og ligeledes besøgte jeg ogsaa Stationsforstander Gamst paa Andst St., som var et Hjem for mig, da jeg tjente på »Iversminde«, det var for resten ogsaa dem, der skaffede mig Pladsen, da jeg vilde ud at tjene, saa naar jeg var hjemme i Varming, havde Fru Gamst altid Kaffen parat, naar jeg kom til Andst St. med 11 Toget om Aftenen, det var prægtige Folk.

Naa, saa kom jeg hjem til Landbruget igen, men der var nok af Arbejde, og jeg tabte i Vægt i Løbet af godt 1 Maaned 23 pund, idet jeg den sidste Sommer havde taget meget paa i Vægt, men nu kom jeg hjem til, hvad der havde min Interesse, og der var Arbejde nok, hvor der skulle pløjes og Rug saaes, og saa til at tage Roerne op og faa hjemkørt inden det gav Vinter.

I November blev jeg Medlem af Seem Sogns Ungdomsforening og blev Bestyrelsesmedlem og var der i mange Aar, ogsaa som Formand og Kasserer i en Del Aar, og blev ligeledes Medlem af Venstres Ungdom og som Næstformand, da jeg nægtede at være Formand, da der jo kræves meget af ham, og jeg syntes ikke at kunne være nok for Foreningen. Ellers var jeg hjemme paa »Elmegaard« og arbejdede som Karl hos min Faer.

*Landbruget igen –
1921*

Min manddom

Overtager 1928 Fødegården i Varming

I Maj 1928 overtog jeg Gaarden efter mine Forældre, som dog blev paa Gaarden, da jeg ikke var gift, og hvor min Moer saa fik en yngre Pige til at hjælpe sig, og saa havde jeg en yngre Karl om Sommeren fra 1ste April og til November, da jeg syntes jeg godt selv kunne overkomme Arbejdet om Vinteren, og da jeg fik Gaarden, blev Stalden lavet lidt om, saa der blev Plads til 2 Køer mere, saa havde jeg gerne paa den sydlige Række 9 Køer og en Tyr staaende, ellers var der kun Plads til 20 Kreaturer og 3 Heste, men undertiden havde jeg 5—6 Heste, et Aar havde jeg 3 Hopper med Føl, men det blev for besværligt med 3 Føl, hvorfor jeg nøjedes med de 2, og havde ellers 3 Heste, og fik ogsaa anskaffet 1 Dobbeltplov, og saa kunde man jo snart faa Markerne pløjet. Jeg lagde ogsaa Markerne om og fik 1 Td. Land mere i hver Indtægt til Korn og Roer, og havde saa det mindre Græsareal, der var ca. 72 Td. Land til, idet jeg 10 Aar senere solgte de 3 Hedefenner paa 18 Td. Land til Staten til Træplantning, som jeg saa lejede Græsningen af i flere Aar for 30 Kr. aarlig, saa det var jo billigt. I 1940 købte jeg 6 Td. Land Eng ind til vores, som laa langs med Aaen, for en Pris af 4.125 kr. af Chr. Christensen i Fauersholt, saa den Handel var jeg glad for, det var saa langt borte, naar man skulle ud at pløje, da vi i de 3 Fenner skiftevis saaede 1 Kjærv Havre og blev saa udlagt med det samme med Græsfrøblanding, vi havde 16 Faar foruden Lam, saa vi havde altid nogle og tyve Lam om Aaret, saa kom en Del af dem derud i Løsdrift, og nogle havde vi hjemme paa Marken i Tøjr, saa havde vi en 10 til 12 Kreaturer derude ogsaa, men naar de bittede røg de gennem Hegnet og kunde løbe hvor de vilde, idet der ikke var Indhegning paa Naboens Jorder (Hede). Min Fader havde opdyrket og kørt Mergel derpaa efter at have købt Gaarden i 1893. Jeg har et Par Søndage hentet Kreatu-

rerne henne paa den anden Side af Schap Mose, Nordøst for Varminglund, saa jeg var glad for den Handel, selv om jeg maatte lægge flere Penge til. Jeg fik godt 2.800 Kr. af Staten og deri beregnet Rente i 3 Aar. Nede i Engen var der Aaen langs den østre Side, saa der var godt Drikkevand til alle Dyrene. Ude paa Heden skulle vi pumpe Vandet op i et stort Trug, som saa kunne holde til 2 Dage, hvis det ikke var for tørt.

Da jeg fik Gaarden i 1928, fik jeg ogsaa muret en Ajlebeholder, jeg kunne ikke lide at se, at den gamle Ajle trak ud af Møddingen, idet vi i min Faers Tid brugte Hestegødningen til at opsuge Ajlen i, men naar Gødningen saa kom ud i Møddingen og kom i Pres der, sivede altid nogen Ajle ud deraf. Min Nabo Chr. Dinesen og mig vi købte 1 Radsaamaskine til Korn og 1 Dering Selvbinder tilsammen og 1 ny Rivemaskine (Heste) købte jeg selv, og saa var alle mine Sparepenge ogsaa sluppet op, jeg havde sammenparet 3.000 Kr., vi fik ikke Løn dengang, før vi blev 18 Aar, og nede hos Mads Boisen fik jeg 400 Kr. for et Aar og satte 300 kr. i Sparekassen, da jeg kom hjem derfra, hjemme hos Faer skulle jeg saa have 550 Kr. aarlig i alle de 9 Aar. Vi var jo nøjsomme dengang, naar vi skulle op i Høm Forsamlingshus, havde vi selv Fløde, Sukker og Mad med til Kaffen, som vi kunne købe deroppe.

Ellers var det ene Aar som det andet, hvad Arbejdet angik, dog gik det lettere, da vi fik noget mere Maskineri, vi havde jo en Del lave Enge, som skulle slaes med Le, vi havde vel en 6 Td. Land, værst var dog Tofteengen hjemme Syd for Gaarden, hvor alt Høet skulle bæres op på 2 Stænger af 2 Mand, og der kunne man næsten over hele Engen stikke Benene igennem Grønsværet, som hævede sig, naar Vandet gik ind under ved Højvande paa Grund af for megen Regn. I Aaret 1931, hvor vi havde et Vandflaad uden lige, stod alle Engene under Vand i over 3 Uger, selv de høje Nørengs stod helt under Vand, men vores Slaamaskine stod nede i de lave Enge 3 Uger under Vand, og

»Noget mere
Maskineri«

da jeg hentede den til at slaa Nøringen maatte Hestene endnu gaa i Vand til midt paa Benene, vi mistede 18 Læs Hø, som blev staaende i Stak tilligemed 4 Læs, som laa paa Skaar. Tofteengen stod under Vand i en 3 Aar, hvor den ikke kunne bjerges. – Ja, vi har mistet meget Hø paa Grund af Møllernes Ret i Ribe til at holde for højt Flodmaal ved Sluserne og ligeledes Frislusen. Med de Sandmængder der kom med Aaen langt inde fra Sønderjylland, og som hævede Aabunden, som i Forvejen kun havde 2 Fods Fald fra Varming Aamunding og ind til Flodmaalene i Ribe, saa gik Vandmængderne efter heftige Regnskyl ud over alle de lave Enge, saa jeg har gaaet og smadret i de lave Enge fra jeg var 13 Aar og til jeg blev 57 Aar. Men nu i 1950–1952 blev Aaen reguleret omme fra Stavnagerbro omtrent, og en ny Jernbeton Bro blev bygget i 1952, den havde eller har et Vandslug paa 16 Meter imod den gamle Træbro, kun havde ca. det halve, saa der blev en Vanddybde under paa godt 3 til 4 Alen, saa den var tit uhyggelig at køre over, da den var bleven skrøbelig. Nu er den nye Bro ogsaa bygget saadan, at den kan klare tung Trafik. Der har jo ogsaa været megen Tale om, at faa Vejen over Engene og Svanekjærbæk ført lige fra Varming og ind til Ribe, men det er blevet til det bare Snak endnu.

Da jeg overtog Gaarden efter mine Forældre, blev de dog paa Gaarden til 1. September 1933, hvor de købte »Bakkehuset«, som ligger lige op for Gaarden Nord for Vejen. Faer lod det restaurere, byggede et Fag til Soveværelset og hævede Tagkonstruktionen, saa Murene blev 4 Skifter Steen højere, idet der var saa Lavloftet, som der var i de gamle Huse og Gaarde den gang.

*Om Fødegaarden –
dens Historie og Ind-
retning*

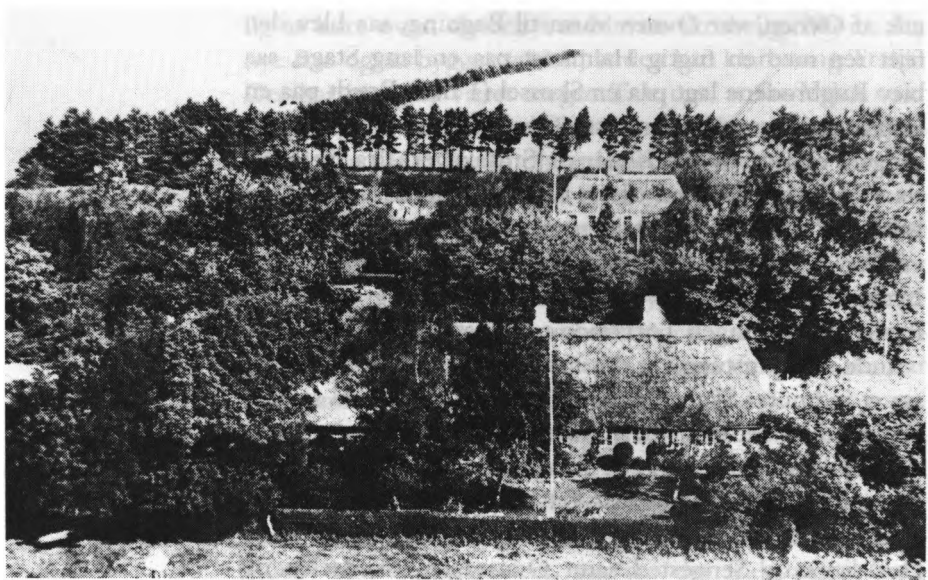
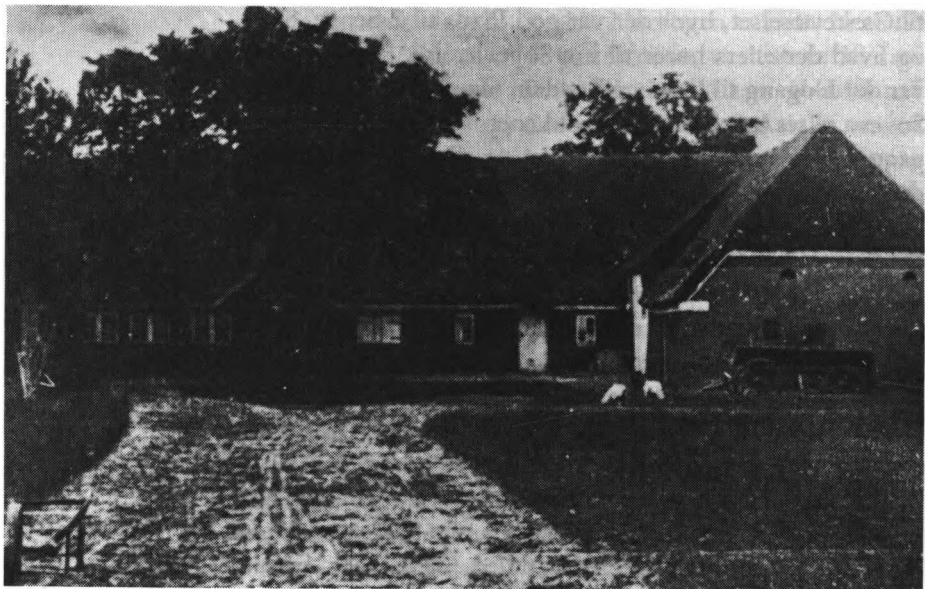
Mit Fødehjem, som var bygget vistnok i 1750 Aarene, var der lige saa lavt til Loftet, saa min Faer hævede ogsaa det, og lagde en 3–4 Skifter Mursten paa, og saa var der Gammeldags Karnap, hvilket gjorde, at æ Døns (Dagligstuen) blev dette bredere, saa var der Indgang til Storstuen, hvor der kunne sidde 50 Gæster, og derfra Indgang

til Gæsteværelset, hvor der var god Plads til 2 Senge, Skab og hvad der ellers hører til i et Soveværelse. Fra Forstuen var der Udgang til Loen og Stalden, saa var der Indgang til Soveværelset te æ Døns og Køkkenet, som derfra var Indgang til Storstuen, til Pigeværelset og til Bryggerset, hvor der var en Dør ned til Kælderen, hvorpaa Aarstallet 1774 stod malet, men gamle Andreas Jakobsen (Kalvslund) sagde, at Gaarden var en Del Aar ældre. Nu fandt vi 1 Munkesten af Murværket, hvorpaa 55 Aarstallet var Indpræntet, saa Gaarden er nok bygget der omkring.

I Bryggerset var der et Fade- og Grydestativ fastgjort, saa var der en Grubekedel, som brugtes til Storvask og Slagtning, og ligeledes Storovnen, hvori der blev bagt Rugbrød (8 pd.), Hvedekager, Knæpkager og alle Slags Smaakager. Min Moer var en Knag til at ælte Brød, jeg har ogsaa hjulpet nogle Gange dermed, da min Søster, som var hjemme, havde en daarlig Haanded. Min Faer fyrede Ovnem varm med Lyng, og naar saa den sorte Mand var ude af Ovnem, var Ovnem varm til Bagning, saa blev den fejtet ren med en fugtig Halmkost paa en lang Stage, saa blev Rugbrødene lagt paa en Skøssel (1 fladt Brædt paa en lang Stage) og sat ind inderst i Ovnem, de skulle bages lidt længere end de øvrige Kager og Smaakager. Fra Bryggerset var der en Dør ud til en Køreport og Lo med Porte baade i Vestsiden og Østsiden, paa den anden Side Logulvet var der en Faaresti eller til Grise om Sommeren, hvor Lyngen til Bagningen blev sat op over, og ellers var Resten af Bygningen Tørvelade og saa et lille W.C.

Inde i Dagligstuen var der indelukkede Senge, 3 Stk., og saa et indmuret Skab i Væggen. Alt var malet med samme Farver, men det blev altsammen taget ned og et nyt Soveværelse lavet paa 2 Fag, de Sengesteder og Lugerne samt Dørene er kommen paa Musæet i Nyborg, men en Del er kommen paa Musæet i Ribe. Den gamle Dør fra 1774, 1 Dør mere og Sengested samt Ovnstragen, Skødselen og flere forskellige Ting, som jeg har givet til Musæet, og som

Niels Nørgaard

»Elmegaard« i Varming. Øverst set fra nord, nederst set fra syd.

kan sees derude – 1 Hjørneskab. De gamle Ting har endnu de originale Farver fra 1774. Ja, vi havde et dejligt stort og hyggeligt Stuehus. Fra Forstuen kunne vi gaa ud i Loen, hvor der blev tærsket med Plejl indtil i 1923, hvor vi fik Tærskværket, saa var der en Dør ind til Karlekammeret, som havde et Vindue ud mod Nord, saa var der en Dør ud til Hestestalden, hvor 3 Heste stod med Hovedet ind mod Loen, hvorfra de blev fodret med Hakkelse og Korn gennem en Lem, som blev slaet ned for at Foderet kunne komme ned i Krybben.

Langs med Væggen mod Nord (Karlekammeret) var der ud til Gaardsiden 1 Dør til at trække Hestene igennem, og Vest for denne Dør var der en Brønd, ca. 3 Alen dyb, med en stor Pumpe, som førte Vandet ned i en stor fastmuret Vandtrug, der var ogsaa et Vandrør sat op paa Bjælken, som kunne tages ned og ligge over Krybben hos de 2 første Køer og saa poste Vandet deri til de 10 Køer, det var saa den sydligste Række. Mod Vestmuren stod der 4 Stk. Kreaturer, undertiden et par Kalvekvier, der bar vi Vand hen i Spande og hældte det over i Krybben, til dem. Ved den nordre Side var der Plads til 6 Stk. Kalve, men de blev rykket så langt tilbage, at der blev en Fodergang foran dem, som vi saa kunde bruge, naar de skulle fodres og have Drikkelse. I min Faers Tid skulle vi gerne have dem slaet løs af Stalden 2 ad Gangen, men det var besværligt og tog længere Tid, men Kreaturerne havde godt af lidt Motion, naar de stod paa Stald hele Vinteren. Bagved alle Kreaturerne var Grevning og saa en Gang, som førte ned til Ladedøren, hvor der saa var Logulv med 2 Gennemkørselsporte i, en stor i Østsiden til at køre Hø ind igennem og 1 mindre Port til at køre Heste og Vogne ud igennem.

Til højre for Loen var der 2 Jordlefag til at sætte Høet ind i og ligeledes op paa Loftetagen. (Høet blev sat paa den bare Jord, 1 Fag = 3 Alen). Vognporten og Svinestierne, hvor Høet blev sat hel op til Mønningen, saa først blev det

halve af Høet taget til Bunds, saa der kunne blive Plads til Faarene om Vinteren, naar de skulle læmme, jeg har ogsaa haft Plage – 2 eller 3 – dernede om Vinteren, da der ikke var plads til dem i Stalden. Under tiden havde jeg ogsaa Kreaturerne ovre i Faarestien, naar de kom ude fra Engen, undertiden 1. December, hvis der ingen Sne kom før den Tid, saa havde de en god Vinterpels og kunde klare Vinteren derovre. I den sydlige Længe var der altid over Stalden tilsat med Hø i alle Fag, vi havde altid en god Høavl, hvilket var en god Støtte for Gaardene i Varming, da Markerne jo var høje og kunde i tørre Somre give vel lidt, men i 1931 under den vaade Sommer, hvor vi mistede saa megen Hø, havde vi paa Nørremarken henved 12 gode Læs Kløverhø, saa vi kom jo Vinteren igennem alligevel, og hvis alle Faarene kunne gaa ude hele Vinteren for Sne, saa hjalp det jo ogsaa godt. Undertiden bar vi Hø ud til dem, hvis ikke de skulle hjem; der var jo altid nede i Bjergene godt med Toplyng, som de ville æde, saa de klarede sig godt, vi har ogsaa undertiden været ude at hente dem hjem, naar der blev Snestorm om Vinteren.

*Landbrugskrisen i
1930erne*

Som før skrevet overtog jeg »Elmegaard« 1ste Maj 1928, og i 1929 kunde det nok balancere med Regnskabet, men saa i 1930 begyndte Landbrugskrisen at sætte alvorlig ind, og det blev ringere for hvert Aar, Priserne raslede ned, saa alting næsten var værdiløs, 1 Snese Æg 60 Øre, Kartofler 2 til 2 Kr. 50 pr. Td., Grise 2 1/2 Kr. pr. Stk. nogle gav dem væk for at komme af med dem, puttede dem over i en anden Grisekasse paa Torvet, naar Manden ikke saa det, hvis han var gaaet hen og forrette Ærinder, Ungkreaturer 1 1/2 Aar 40 Kr. eller 50 Kr., 2 1/2 Aars Stud 70 Kr., Kælvekøer 125 Kr. til 165 Kr., nogle blev ogsaa solgt billigere. Jeg var trækkende til Ribe Marked med 2 Kreaturer 2 Gange og blev ikke een Gang spurgt om, hvad de skulle koste, og de skulle jo sælges før Indstaldning, da jeg gerne solgte Kreaturerne i Efteraaret, da jeg kunde græsse flere Kreaturer, som jeg kunde have paa Stald, det var mest

Kælvekøer og Kalvekvier, jeg solgte i Foraaret. Det var jo saadan før i Tiden, at man betalte alle sine Regninger 1 Gang om Aaret til de Handlende, Smede- og Møllerregning, og hvad der ellers var af forskellige Regninger, undtagen dog Kreditforeningsrenter og Afdrag, som skulle betales 2 Gange aarlig, man kunde faa Udsættelse i en maanedes Tid, men saa maatte der jo betales Renters Rente.

Ja, Trediverne, det var svære Aar at komme igennem, men man klarede det jo dog og fik enhver betalt sine Tilgodehavender, dog maatte jeg engang have Henstand med 300 Kr. i Kreditrenter og bad Kreditforeningen Henstand dermed til 1. November, saa Kreatursalget kunne hjælpe dermed, men de 300 Kr. blev tillagt Hovedsummen og skulle saa som Laanet forrentes og afdrages, der kom jo Eftersyn fra Kreditforeningen, men da alt var i Orden med, hvad Besætningen angik og ellers alt i Orden, blev jeg det straks bevilget. Det var jo hvad 2 Kalvekvier kunne koste, og begynder en Landmand først at sælge unormalt af sin Besætning, er han snart færdig med at være Gaardmand, det er farligt at formindske Besætningen. Der var jo mange Landmænd, der fik Akkord lavet, saa de kunde klare det med at betale de handlende Forretninger nogle Procenter af Gælden, maaske 20 % eller deromkring, saa de kunde blive siddende ved Gaardene, de fik jo derved en Del af den løse Gæld afstrøget, men det blev jo ogsaa strengt for mange af Forretningsfolkene, som led store Tab derved, men de reddede dog mange Landmænd fra at gaa fra Gaardene og saa reddede de sig da lidt af deres Tilgodehavende. Hvis ikke der var blevet gjort nogle Foranstaltninger, havde mange Gaarde gaaet til Tvangsauktion. Jeg for mit vedkommende laante engang 100 Kr. af min Faer og engang 50 Kr. af min Farbror Hans i Møllehuset for at klare Kreditrenterne, men alt er betalt tilbage, saa jeg skylder ikke nogen noget, og det er rart at føle, at man er en fri Mand i den Retning.

Nu var vi jo oplært til at være arbejdsomme og spar-

sommelige, og det har jo gavnet een hele Livet, og man kommer jo ogsaa lettere gennem Krisetid, derfor behøver man jo ikke at savne noget til det daglige Behov, men spare paa Luksus-genstande og vide, hvad man gav sine Penge ud til. Nu holdt jeg op med at ryge Cigaretter og Cigarer, da jeg var 16 1/2 Aar, og sagde til mig selv, fra i Dag ikke een Cigaret eller Cigar at ryge, og det har jeg holdt, jeg kunde ikke lide Pengene gik op i Røg, dem kunde man faa nogle mere nødvendige Ting for, fordi Folk er sparsommelige, behøver de jo ikke at være gerrige, det er to forskellige Ting. Havde Gaardene gaaet til Tvangsauktion, havde mange Landmænd gaaet fra dem med Gæld paa Kroppen, idet mange Steder var Gaardene ikke Gælden værd.

*Kartoffelmand i
1930erne*

Da det var saa smaat med Penge, begyndte jeg at tage til Ribe paa Torvedagene paa Munketorvet med Kartoffler i Efteraaret, og jeg solgte mange Kartoffler, idet jeg havde en fin Sort – Magnum Bonum – saa jeg gik for Manden fra Varming med de fine Kartoffler, og naar saa Kunderne havde bestilt, hvad de ville have, maatte jeg køre rundt til de forskellige og aflevere Kartofflerne, det gav jo rede Penge med hjem, og det var rart til at klare de smaa ugentlige Udgifter med, og jeg fik den store Pris for dem, 5 Kr. 50 Øre pr. Tønde, det blev jo seen Aften, før jeg kom hjem, da Kartofflerne skulle bæres rundt i Kældrene og op af Loftstrapper, som tit var stejle og smalle, saa det var en streng Dag, tidlig afsted om Morgenen. Aaret efter tog jeg saa ud til Kunderne og tog Bestilling paa Vinterkartoflerne, og nu maa jeg sige, at Ripenserne var flinke til at give mig 1 Taar Kaffe, enten jeg saa var at tage mod Bestilling paa Kartoffler, saa jeg maatte tit sige nej Tak, da jeg lige havde faaet Kaffe. Naar saa Kartoffeloptagningen var til Ende, vi samlede altid op med Hænderne, og sorterede de smaa Kartoffler fra, og saa fik de en ekstra Sortering, inden de kom i Sække, og Karlen og jeg læssede Sækken paa Vognene en Aften ved Maaneskin til Kl. 10

Mine Livserindringer

*Niels Nørgaard
som 40-årig.*

(22) alt skulle være parat, saa jeg kunne komme afsted med dem – 22 Td., da det tog lang Tid at køre dem rundt i de forskellige Gader og faa Kartoflerne baaret op eller ned, hvor de skulle være om Vinteren. Hestene skulle spændes fra een Gang og ind og have deres Foder, som mest foregik paa »Sønderjylland«, det var jo ogsaa en lang Dag for

dem. De forskellige Kunder skulle jo have, enkelte Damer 1/2 Td., større Husholdninger 3 Td., det kunde ogsaa ske, at Kartofflerne slap for tidlig op i Foraaret, og der kom Skrivelse om at faa 2 Skp. (50 Pund), saa maatte jeg langs med dem paa Cykle, Kunderne skulle jo tilfredsstilles.

Jeg var ogsaa tit ude med istandgjorte Kyllinger – 6 til 8 Stk., og ligeledes Gæs, som jeg havde paa Cyklen, man kunde jo ikke jage Hestene til Ribe med saa smaa Portioner. Engang jeg var ude at tage mod Bestilling paa Kartoffler, kom jeg ind til en Dame i Fiskergade, jo hun skulle sandelig have igen, jeg har nu lige spist de sidste Kartoffler Nørgaard, som De leverede mig sidste Efteraar, det er rart, naar Kunderne er godt tilfredse med Varen, de køber. Der blev jo altid betalt Kontant, saa det var rart at faa saa mange Penge med hjem, det var jo mere end en Kælveko kunde koste. Der var mange som solgte større Partier for 2 Kr. eller 2 Kr. 50 Øre pr. Tønde, og saa solgte jeg mange Lam, som næsten var lige saa dyre som Fedesvin, idet jeg fik 25 til 27 Kr. pr. Stk., saa jeg maa sige, at Faarene og Kartofflerne har hjulpet mig gennem Krisetiden, for den var streng, og jeg ønsker ikke Trediverne om igen for Landmændene, idet mange unge Landmænd har efter min Mening udvidet alt for voldsomt, alt skal jo være stort og flot, for stor Investering, og saa med den knappe Folkehold nu til dags, og hvor de yderligere laver Milliongæld, saa nu begynder Tvangsauktioner, hvis ikke Staten griber hjælpende til. Jeg talte ogsaa om at ombygge Stald og Lade dengang, men min Faer sagde: Betænk hvad du gør, og de ældre er jo ogsaa tit de klogeste, de har jo Erfaring, som mange af Ungdommen mangler.

*Rejser 1957 fra en
gældfri Gaard – køber
Hus i Skallebæk*

Vi kunne i 1957 rejse fra en gældfri Gaard og med lidt i Sparekassen til at købe Hus for og havde siddet Gældfrit i en Del Aar. Det havde altid været mit Ønske at sidde Gældfri paa Gaarden, ligesom min Morbror Las Simonsen, der havde gjort det i mange, mange Aar (1921). Jeg ville hellere betale lidt mere i Skat end betale Renter, og det

siger jeg til de unge Mænd, som helst vil laane saa mange Penge som muligt og investere saa meget som muligt for at spare på Skatten. Men der kan jo ogsaa komme daarlige Tider igen, det ha'e vi Mensæl set før, som en gammel Mand, Andreas Jakobsen i Varming sagde til en ung Mand, som ville være den klogeste, det blev der ogsaa i Trediverne.

De ældre Folk sagde før i Tiden, som Regel gaar Tiderne opad i 20 Aar for saa at stagnere og gaa nedad de næste 20 Aar, og noget er der vist om det, ligesom Tamperdag, som er 4 Gange om Aaret, og altid paa en Onsdag, de sagde at det Hjørne Vejret var paa denne Dag, ville det holde meget til i til næste Tamperdag, selvom Vejret svinger om i et andet Hjørne nogle Dage, skal det nok komme tilbage igen i det Hjørne, det var i paa Tamperdag, og jeg har altid lagt mærke til det og har rettet mig derefter.

Saadan var der jo enkelte af de ældre Folk, der kunde være Synsk og kunne sige mange Aar forud i Tiden og sige hvad de havde seet ville ske, og saa skete det de havde seet, denne Slags Forudseelse kunde der jo fortælles meget om (om Forvar som det kaldtes).

Men ellers da den anden Verdenskrig var i Sigte begyndte Priserne at blive lidt bedre, nu havde Priserne ogsaa været faldende siden 1921, og de blev lavere og lavere og saa i 1930, da det jo blev saa daarlige Tider, jeg solgte et flot rødt Hoppeføl for 130 Kr., jeg solgte jo 1 eller 2 Føl hvert Aar, det var jo godt med et alsidigt Landbrug i min Tid, for var der smaa Priser paa nogle Ting, var der saa bedre Priser paa andre Varer.

Nu om Stunder specialiserer Landmændene sig for meget i Landbruget, enten har de Kreaturbesætning eller ogsaa Svinebesætning, saa der er jo ikke noget ekstra at lave Penge ud af, hvis der blir Uheld i Besætningerne, saa avles der nok en del Korn, men der kan der jo ogsaa være svingende Priser. Og saa i Dag er der nogle Landmænd, som har investeret alt for meget, bygget store moderne

*Tilbageblik paa Livet
som Gaardmand
1921–1957 – og
Raad til unge Land-
mænd*

Stalde med masser af Kreaturer i, mange flere end Gaardens Jorder kan føde, saa Landmanden maa leje Jord, samt købe meget Foder til Kreaturerne om Vinteren. Man skal jo tro de er gaaet temmelig langt med Investeringen, for give 1 til 2 Millioner for Gaardene og saa bygge for yderligere henved en Million kr., og nu kan man jo ogsaa se, at Tvangsauktionerne saa smaat begynder at melde, og det er jo kedeligt og sørgeligt for mange unge og dygtige Landmænd, at det skal gaa saadan, men det er ogsaa det de ældre Folk siger, skræv ikke for vidt, for saa revner Bukserne.

Sidst i 30diverne, da byttede jeg den lille, gamle Tærskværk bort og fik en Halmrenser, det var jo dejligt, at Korret kom rensed ud i Sækkene og Halmen paa en Slidske ud gennem Vinduet ud i Gaarden og ned i Laden, efter at være gaaet gennem Halmpresseren. Alt blev trukket med 1 Petroleumsmotor, som stod uden for Vinduet i Haven. Min Faer sagde ogsaa, hvor tør du vove at faa saa meget paa een Gang. Men jeg har aldrig købt mere, som jeg havde i Udsigt til at kunde betale, og da Tiderne begyndte at bedre sig, var det om at anskaffe lidt, som lettede Arbejdet, og da jeg for det meste havde en ung Medhjælper paa en 15–16 Aar, og altid selv skulle gaa foran med det svære Arbejde. Jeg har ogsaa haft Karle paa 18–19–21 Aar, det lettede jo Arbejdet for mig, men saa skulle der jo ogsaa større Løn til, men det kunde nok mærkes paa Aarets Overskud.

Poul Præstiin fra Seem 19 Aar tjente hos mig i 1934–35 og fik 375 Kr. for et Aar, i 1940 fra 1. Maj til 1. November tjente hos mig Ejner Bejer fra Brøns, som var kommen hjem fra Soldatertjenesten, da Tyskerne besatte Danmark 9. April, han skulle have 600 Kr. til 1ste November, han vilde gerne have blevet igen et Aar for 900 kr., men jeg skulle have min Søstersøn Peder Nørgaard Schmidt det næste Aar, han blev i 2 Aar, og er senere blevet min Efterfølger og ejer nu »Elmegaard« og er nu gaaet hel over til

Svinehold og har 40 Grisesøer plus Opdræt af unge Søer, men sælger en masse Grise, som nu koster henved 300 Kr. Stykket, der er blevet andre Priser paa det, siden jeg var Landmand, men Udgifterne er jo ogsaa steget stærkt med den Inflation vi har nu om Stunder.

Mine Forældre boede hos mig i 5 Aar, men købte saa »Bakkehuset« og flyttede derop 1. September og boede der til deres Død, min Moer 13. Juni 1946, født 22.7.1871, og min Faer 10. November 1952, født 24.5.1869. Min Faer var født i Nørgaard i Høm og min Moer i Varming, hun var Datter af Kathrine og Hans Bondesen Simonsen. Mine Forældre var glade og veltilfredse med at bo i »Bakkehuset«, hvor de daglig kunde følge med i Livet, som rørte sig nede paa Gaarden, og de var altid hos os Juleaften. Min Søster Ane Kristine blev saa Husbestyrerinde hos mig til 1ste Maj 1940, hvor hun fik Plads i Kalvslund, og saa maatte jeg have en ny Husbestyrerinde til 1ste November, hvor jeg lejede Jephine M. Christensen fra Steens, og hvor vi saa Aaret efter d.9. November 1941 blev gift og har haft mange gode Aar sammen, desværre kom der jo ingen Børn, som vi jo nu savner i vores Alderdom.

Min alderdom

Som før skrevet overtog min Søstersøn Peder Nørgaard Schmidt i Varming Gaarden efter os den 1ste November 1957, men vi blev dernede i Varming til den 6.6.1958 og hvor han saa fik Kosten hos os i den Tid gratis, men vi fik den Mælk og Kartofler, vi skulle bruge til Husholdning. Jeg havde i Oktober 1957 købt Smedehuset heroppe i Skallebæk og overtog Huset og Smedeforretningen for 17.000 Kr., men det trængte til Restaurering, det tog 7.000 Kr. ekstra plus vores eget Arbejde heroppe, nu var Huset ud-

*Flytter 1958 til
Skallebæk*

Niels Nørgaard

Niels Nørgaard foran buset i Skallebæk. Foto 1979.

lejet til et Par yngre Folk, Deje Nielsen og Hustru, som saa fik Lov til at bo her til 1ste April 1958, og Smedeforretningen blev forpagtet ud til Smed Vagn Lassen, Øster Vedsted, men han rejste til 1. Februar, saa blev Forretningen forpagtet ud til Smed Erling Lauersen fra Aarre, som blev til 1964, idet han saa havde købt Smedeforretningen ved Seem Mejeri af Smed Poulsen og flyttede saa derop og driver der endnu Smedeforretning. I Førstningen drev han Forretning begge Steder, men da han havde en meget dygtig Bror Viggo til at drive Forretningen, og en del af Kunderne kom hened, satte han en Dag Laasen paa Værkstedsporten her for at trække Kunderne derop, han gav kun 800 Kr. aarlig i Forpagtning, saa det var jo ellers bil-

ligt. Saa fik jeg det forpagtet ud til Smed Kaj Mathiesen, som boede i Fauerslund, og som saa i 1965 købte Værksted og Forretningen med haven til nord for Værkstedet og op til Kommunens Grund, saa byggede han Stuehus ovenpaa det gamle Værksted, hvor der er en god og rummelig Lejlighed, og saa boede de jo ved Værkstedet. Erling Laurssen boede henne i den gamle Skole oven paa i Lærerlejligheden.

Nu har vi boet heroppe i 22 Aar, og vi maa sige, at vi blev godt og hjertelig modtaget heroppe i Skallebæk, idet vi blev bedt til Vintergilderne alle Steder, undtagen et Sted, saa vi fik 22 Naboer og Genboer i vores Bylag, foruden hvad vi havde i Varming. Nu havde vi faaet de 2 Stuer mod Vest lagt sammen, saa der nok kan sidde 24 Gæster ved Bordet, vores store Møbler kunne ikke staa i de smaa Stuer, saa nu blev der Plads til dem. Det er ikke saa svært at flytte, naar man kan have sine Ting og Møbler med, saa er det mere hjemlig med det samme. Ja vi har haft mange hyggelige Aftener sammen Vinteren igennem i mange Aar, kommen sammen og faa en hold Snak (Passiar), et Spil Kort, Kaffe og hvad nu ellers der blev budt paa, men desværre er den Slags holdt op her i Skallebæk, nede i Varming holder de stadig paa den gamle Tradition.

I de første Aar vi boede heroppe, kom vi ogsaa ned til vores gamle Kortklub (Whist) som bestod af Marie og Laurids Østergaard, Stella og Peder Sandfeld, Mette og Jens Pedersen og siden hen Andrea og Iver Johannsen, da Østergaards flyttede til Damhus. Alt Overskud blev sat i en Pulje, hvorfor vi om Sommeren lejede Karl Hansen til at køre en lang Tur med os til forskellige Steder hvert Aar, hvor vi saa spiste til Aften paa en Kro et eller andet Sted. Ja vi havde mange gode Udflugter sammen. Men saa en Vinter, der var en forfærdelig glat Føre (Færdsel), hvor vi maatte gaa langt nede i Siden af Vejen og tværs over Markerne, saa kunde vi ikke være med længere og holdt saa op med Klubben.

*Samvær i Skallebæk –
det gode Naboskab*

Nu da vi flyttede her op til Skallebæk frasagde jeg mig de forskellige Tillidsposter, dog beholdt jeg Tillidsposten i Foldingbro Brandforsikring for Indbo og Løsøre, jeg ville jo gerne ud i Sognet og tale med Folk og skulle kræve Kontingent ind, forhøje Forsikringssummer, tegne nye Medlemmer, der skulle kræves Kontingent ind en Gang om Aaret. Saa blev jeg valgt ind i Fredningsnævnet for Ribe Amt, og nu har jeg ogsaa mange andre Hobbier, idet jeg har 2 Haver at holde Orden i og tilsaa, vi avler mange Grøntsager, avler en Del Frugt og mange Bær, hvorfor jeg laver Vin af Bærrene, Portvin, Madeira og engang Sherry, som skal laves paa ubejset Rugkerner.

*Besøg af
Dialektforskere fra
Aarhus*

Saa var Professor Peter Skautrup og to Studenter fra Aarhus Universitet hernede, om ikke nok jeg kunde tænke mig at give Bidrag til en jydsk Ordbog, og som jeg skulle skrive i Lydskrift (som æ snag'er, saa'en skal æ skryv), og det indvilligede jeg mig i og har nu skrevet til Ordbogen i 20 Aar, og nu da jeg blev 80 Aar i November, vilde jeg gerne være fri, og nu er der ogsaa 48 store Rubrikker i hver fem Spørgelister, som skal udfyldes, jeg har det liggende endnu, men skal have det færdigt og afsendt, saa snart jeg faar Tid.

*Til »aabent Hus« i
Seem gamle Skole*

Saa har jeg ogsaa været henne i Seem gamle Skole hos Karen Marie og Thorkild Demuth til »aabent Hus«, som foregaar hver fjortende Dag (Fredag) Vinteren igennem fra 1. Oktober til 10. Maj, jeg synger de gamle Vers og Viser, 1 á 2, det er hyggelige Aftener, hvor der er gammel Spillemandsmusik, som jeg sidder og nyder, idet jeg elsker en saadan Musik, saa er der Sang og Oplæsning, hvor forskellige fortæller Oplevelser. Børnene laver nogle Sketcher, saa er der Kaffebord, hvor enhver kan give en Skilling, som de synes, alt er frivilligt, gratis Underholdning af enhver Slags, og der er som Regel fra 60 til 110 pr. Aften, der deltager i aabent Hus, der er Deltagere fra det meste af Jylland, fra Brændekilde Højskole paa Fyn og ligeledes har der været 4 fra Norge to Gange, det var Studerende, der

Mine Livserindringer

*Niels Nørgaard på sin
80-aarsdag i 1979.*

var ogsaa to fra Frankrig, som var paa Besøg heroppe, og ligeledes nogle Piger fra Schweiz.

Saa har jeg nedskrevet 212 Sange i mine 2 Sangbøger, som nu er ude hos 2 Lærere og en vordende Student i Praktik paa Kathedralskolen i Ribe, de var her i sidste Uge, om ikke nok jeg ville synge nogle gamle Sange ind paa deres Baandoptager, da de havde hørt mig synge et par i Efteraaret ved et Møde i Antikvarisk Selskab i Ribe i Efteraaret og var blevet hentaget af de gamle Sange, som

Synger de gamle Sange

Niels Nørgaard

Niels Nørgaard og hans hustru Jepbine Marie, født Christensen. Foto 1978.

de gerne ville have bevaret. Nu havde jeg lige for nylig indsundet en 6–7 Stykker, som de saa fik indspillet og fik yderligere 7 Baand med hjem til at overspille. Jeg har vist 60 Stykker indsundet i mine Baand.

Arbejder paa sin Slægthistorie

Saa har jeg ogsaa heroppe skrevet min Slægthistorie, baade paa min Faers og paa min Moers Side, men kan jo ikke godt komme meget længere end til mine Oldeforældre og enkelte tilbage, men saa kniber det med Navnene og Fødselsdag og Aarstal. Saa kontaktede jeg Slægtsforskningen i Fredericia, om de vilde overskrive min Bog til en anden. Men saa kom en Repræsentant derfra herud til mig, om jeg kunde tænke mig at have en Slægtsbog, som gik længere tilbage i Tiden, og det indvilligede jeg mig i, og jeg

har heller ikke fortrudt, min Faers Slægtsbog kostede 1.680 Kr. og min Moers 1.800 Kr.

Det ældste Medlem i Bogen var født i 1587 i Allerup, Toftlund Sogn, Sønderjylland. Per Eriksen han blev gift d. 20.3.1631 i Toftlund med Ellen Hansdatter. Men ellers kan min Faers Familie føres tilbage til Adelslægten Vind i Nørrejylland til 1535 og endnu tilbage til 1193, vistnok den ældste Adelslægt i Landet. Jeg har haft Adelsaarbøgerne herhjemme og læst Vindslægten igennem og har optegnet hvert Slægtled fra tiden 1535, og nu har mine to Fætre i København Jørgen Pervil paa Amager travlt med, om de kan finde ud af i Landsarkivet i København, af hvilken Gren vi nedstammer fra, da den ældste Peder Vind er født i 1640 i Vellerup Agerskov Sogn, Sønderjylland, saa der er 9 Generationer i min Slægtsbog, og paa min Moers Side kan Slægten føres tilbage til Adelslægten Beenfeldt, men de var noget senere blevet Adlet og de to yngste i Slægten døde Barnløse. Nu er navnet gaaet over paa Spindesiden (Kvindesiden), saa min Tip Tip Oldemor Anke Klausdatter har ført Navnet til Varming.

Ellers gaar det ene Aar som det andet, dog laa jeg paa Sygehuset, idet jeg hjemme paa Gaarden nede i Engen, da vi skulle hente Hø hjem paa Vogn og for at komme ned ad den gamle Vej satte vi den ene Hest for Bagenden af Vognen, da havde vi ikke faaet Hø derfra i 4 Aar, idet hele Engen stod under Vand i alle disse Aar, da saa Aaen var blevet Reguleret og uddybet og Vandet omtrent forsvundet derfra, men maatte bære al Høet hen til Vejen af de 2 Td. Land, saa trak jeg Hesten for Vognen ned langs Grøften og Karlen tog fat i Stjerten, styrede Vognen og trak den anden Hest, men pludselig stak min Hest det ene Forben i og blev nervøs, og da den trak Benet op, smak den Skoen lige i Ankelen paa mig, og hvor jeg saa Dagen efter maatte have Lægen, som ville have mig paa Sygehuset med det samme til Røntgenfotografering, og der var Brud inde i Hælen, saa jeg skulle blive paa Sygehuset og fik hele

*»Alderens Gaver«,
som Doktoren siger*

Benet lagt i Gibs, det var d. 9. Juli, saa maatte jeg ligge i Sengen i 14 Dage og ligge paa Ryggen og med Benet i en Jernstativ, det var drøjt i en saadan Sommervarme, men Tiden læger alle Saar, men jeg gik det meste af Sommeren og kunde ikke rigtig bestille noget, da jeg i Førstningen gik med Gibsbandagen paa, som saa endelig gik i Stykker om Foden, saa jeg ikke kunde gaa, men var saa ude paa Sygehuset og fik Limbindsbandage om, og det var mere behageligt at gaa med.

I 1960 kom en hurtig og heftig Nyresygdom efter mig, idet det var Nyregrus jeg plagedes af, hvorfor jeg med det samme kom paa Sygehuset og fik nogle af Nyrestenene drevet ud, undtagen en stor spids een, som ikke ville med, saa pludselig 10 Aar derefter maatte jeg igen med det samme paa Sygehuset, hvor jeg derude saa fik Vandstød, som det kaldes, det var 2 Balloner med Slinger og saa med en Kanyle ind i Armen, hvor Væsken skulle løbe igennem og ind i Blodet, det fik jeg i 3 Dage, og saa kom Kalorius ud kl. 2,30 om Natten, og saa kunde jeg tage hjem igen. Læge Hansen ønskede mig Tillykke dermed og gav mig Nyrestenen i en Æske med Dato paa, det var en stor spids Sten, saa det var ikke saa underligt, at den smertede saa væmmeligt.

Ellers har vi levet mange gode Aar heroppe i Skallebæk, trods vore Alderdomsbesværigheder har vi dog selv passet Hus og Have indtil nu, der kommer jo tit et eller andet med Aarene, det er de Gaver man faar med Alderen sagde Doktor Jørgen Tolstrup til mig, saa dem maa man lære at leve med

*Forandringer i
Skallebæk – og lidt om
den gamle Mølle*

Men Idyllen er gaet lidt af Skallebæk de senere Aar, først da Andreas i æ Kro gik bort, han og jeg fik mange Passiarer, naar han skulle ned i Brugsen, og ligeledes med Peder, naar han skulle til Brugsen, saa kom de gerne skraat over Vejen og over til Havehækken, men nu er Peder jo ogsaa Død i en alt for tidlig Alder, 51 Aar. Nu er Smedeforretningen nedlagt, og der er blevet lavet Gildesal i den

Skallebæk Mølle 1936.

gamle Smedie, med Pejs og hvad der ellers tilhører i en stor Stue, og Skallebæk gamle Træmølle, som blev bygget, efter at den gamle Mølle brændte i 1839, er der ikke levnet Spor af. Møllen, som blev overtaget af Vestkyst Korn i Esbjerg, solgt af Møllejer Chr. Pedersen, er der ikke levnet een Sten af, den gamle Mølle var Byens Vartegn, nu er der blot bygget nogle store Haller, og nu kaldes Mølleriet Vestjydsk Korn.

Heldigvis har jeg Skallebæk Møllens Historie liggende, som føres tilbage til Munkenes Tid i 1173, da der var et Kloster liggende ved Munkesø, og de ejede »Munkegaard«, der før i tiden laa over paa Holmen øst for Bakken langs med Vejen, men er i dette Aarhundrede bygget op paa sin nuværende Plads. »Møllehuset«, det nuværende, var i

gamle Dage Møllegaard og Mølle, som hed Munkemølle og var en Skvatmølle, drevet med Vandkraft fra Bækken. Da den gamle Ribe, Gram, Haderslevvej gik der forbi, var der en gammel Træbro over Bækken, og Vejen derfra gik op til den nuværende Haderslevvej, som er blevet Hovedvej 24. Naar vi skulde til Høm, enten kørende eller gaaende, skulle vi altid over Træbroen og saa følge Vejen mod Syd (æ Møllevej) op til Snorom, saa gennem Fauerslund og op til Høm, men nu er den gamle Møllevej nedlagt og Vejen ført lige over til Vejen ved Marken til Munkehøjgaard, som fører ned til »Munkegaard« og Skallebæk. Biskop Radulf i Ribe ejede »Munkegaard« og Munkemølle indtil sin Død i 1173. Hvor gammel den ellers er, ved jeg ikke, den betegnes som een af de ældste Skvatmøller i Landet, der blev drevet med Vandkraft fra Munkesø, hvor der gik en Bæk ud fra og ned til den store Varming Sø, som var ret betydelig stor dengang.

Senere blev der bygget en Vindmølle længere mod Øst, lidt Syd for Ribe-Haderslev Landevej, da det kneb med at betjene Kunderne, naar der var temmelig lidt Vand i Bækken og Mølleedammen, som var Øst for Møllen i Tørkeperioder, selv om der var to smaa Vandløb, som førte Vand til Munke Sø, som vel nok var af Størrelse paa ca. 80 Td. Land. I omkring 1892 blev Møllegaarden nedbrudt og Jorderne solgt fra, Avlsbygningerne laa Nordøst for Bækken og Stuehuset Syd for Bækken, den blev saa solgt og blev saa opført modsat Side Vejen, som gik forbi den Gang, men den kaldes i Dag »Møllehuset«. Nu er den gamle Træbro fjernet, og Vejen gaar nu fra Varming Vejen lige i Syd over Hovedvej 24, og der er i 1912 ca. bygget en ny Cementbro længere mod Øst, og Vejen gaar saa om forbi »Munkegaard« og Syd paa op til Aabenraa Landevej.

Nu har vi boet heroppe i Skallebæk i 22 Aar og har været godt tilfredse og befundet os godt. Desværre er Kaffegilderne hørt op i Skallebæk, nu er det kun ved store Fester, vi kommer sammen, saasom Barselsgilde, Kobber-

bryllup, Sølvbryllup og Guldbryllup, men nede i Varming By holder de stadigvæk Vintergilder, og det glæder vi os gerne til, da vi jo sidder ene to Aften efter Aften, kan hænde der kommer et Par Gæster, men det er sjældent. Men det er godt, Ældre har Radio og Fjernsyn til at afveksle Tiden med. Nu har den yngre Generation begyndt at holde 30 aars Fødselsdag og 40 aars Fødselsdag. Saa er der da ogsaa større Fester, Bryllup en enkelt Gang om Aaret, som vi er med til.

Ellers gaar det ene Aar som de andre, dog kan vi ligge lidt længere om Morgenen, end som da vi var nede paa Gaarden, nu staar vi normalt op ved 7 eller 7,30 Tiden, der er jo meget at bestille med stort Hus og stor Have, og med en saa regnfuld Sommer, som i Aar, gror Ukrudtet jo voldsomt, men jeg holder det da saa nogenlunde rent, endskønt det kniber lidt i Aar, men Havesagerne staar godt, og vi har haft en masse Bærfrugt og har 30 Pd. i Boxen til Vin, om ellers jeg kan holde at faa det lavet, men min gode Ven Lærer Søren Mulvad har lovet at komme herop og presse Saften af Bærrene, som han var her sidste Aar. Jeg plejer gerne at lave en Ballon fuld med Guldøl først, det skal da kun staa og gære i 3 Uger, det kan give 72 halve Flasker Øl.

Forvarsler

Nu kunde der jo skrives en hel del om Forvar (Forvarsler). Det er hvad Folk har seet mange Aar før det er sket. De kunde fortælle saadan og saadan har de seet, der er jo enkelte, som er Synsk og kan se forud, hvad der vil ske, og jeg vil nu prøve at nedskrive, hvad jeg har hørt Folk fortælle derom.

En sen Aften stod mine to Søstre, de ældste Martha og Kathrine, uden for vores Gaard »Elmegaard«, saa siger min Søster Kathrine: »Hvor er »Vestergaard« blevet af?»

»Hvad er det for noget Pjat, du siger«, sagde Martha, »den ligger jo da derovre«. »Vestergaard« laa tættere paa vores dengang, den laa lige Øst for den nuværende, den blev flyttet lidt længere Vest paa 2 Aar efter Branden i September 1914 og genopbygget som en firelænget Gaard. »Jeg kan ikke se andet end de smaa Grantræer i den bare Luft, Gaarden er der ikke«, og en Del Aar efter brændte Gaarden af selvantændelse i et Hølæs, som stod 1 Meter øst for, og heldigvis var Vinden i Øst, havde Vinden været i Vest havde det meste af Vesterbyen brændt, idet Huse og Gaarde laa tæt sammen, og der var en kraftig Blæst fra Vest.

En Aften min Farbroder Poul Jørgensen Nørgaard, som var Fætter til Povl Vestergaard, idet han kom derned som Dreng hos Bedsteforældrene Anne Andersdatter og Povl Jørgensen Povlsen, som boede i Aftægtshuset modsat Vejen af Indkørslen til Gaarden (bygget i 1857), idet min Farmor døde 36 Aar gammel fra Mand og 6 Drenge, hvoraf den yngste laa i Vuggen. De kom gerne derned Kl. 3 til Kaffe og kørte saa hjem til Høm henad 11 Tiden, med Kone og 3 Børn, og da de kom over paa Landevejen lige forbi den gamle Seem Varming Skole, som laa modsat Side af Varming Sø, udrød han pludselig: »Uha, æ »Vestergaard« staar i lys Lue, lad os vende om og køre derover«, men de andre kunne intet se. »Hvad er det for noet Snak, du kommer med, det passer ikke for dig, vi kan da intet se«, og saa kunne Farbror Poul heller ikke se mere. Saa gik der en Del Aar og »Vestergaard« brændte ved 11 Tiden om Aftenen. Martin Lautrup, nu paa Ribe Alderdomshjem, har ogsaa seet det en Aften han kom fra Jagt ude i Engene.

Min Svoger Christian Kristen Schmidt har ogsaa fortalt mig, at ham og hans ældre Broder Niels stod ude øst for Gaarden (nu den østligste i Varming). Da saa de pludselig Gjelsbro Kro staa i lys Lue en Formiddag, og saaledes gik det ogsaa nogle Aar efter, den Gang var der ikke nogen

Skov- og Læplantning, saa der var frit Udsyn ind til Gjelsbro.

Gamle Andreas Jakobsen i Varming har fortalt mig, at engang han kom gaende skraat ned over Markerne fra Spandet, da saa han pludselig en Gaard staa i lys Lue, og jeg gik om forbi den, men da var der ikke noget at se, men han ville ikke fortælle, hvilken Gaard i Østerbyen det var, men nu siden hans Død er gamle Peder Snedkers Gaard nedbrændt i 1934 og Udlængerne til »Østergaarden« lige-saa brændt siden hans Død.

Martin Lautrup har ligeledes fortalt, at engang han var oppe paa Nørremarken, saa han pludselig 2 Lys komme ind over Østermarken og Nord om Varming By, og da det var før Bilernes Tid kunde han ikke forstaa, hvad det kunne være, men saa i 1911 kom Mergeltoget fra Klaaby Mergelleje, hvor de førte Mergelen ind over Markerne og aflæssede det i større Dynger. Der var mange Polakker heroppe til at udføre al Arbejde dermed, saa blev Mergelen lagt paa Mands Lodder, saa blev den sag opklaret.

Engang, jeg tror det var en Gendarm som fortalte, at han havde seet et Lyshav oppe paa Marken fra Matr. Nr. 2, Varming, og saa blev det drøftet, at der skulle Jernbestationen nok komme til at ligge eller blive bygget, da der dengang var paa Tale, at der maaske skulle bygges Jernbane fra Ribe til Gram, saa var det jo naturligt at følge den lige Linie Nord om Skallebæk og efter Gjelsbro, men saa viste det sig, at den nye Seem Varming Skole kom til at ligge paa denne Plet i 1943, og det maa jeg sige, at nede fra os i Varming blev det et Lyshav at se, naar alle Lys i Skolen og Gymnastiksalen var tændt, der var jo ikke et Træ plantet paa Marken den Gang. Saadan var der jo enkelte Mennesker, der kunne sige det forud for det der skete senere.

Nielsine Lautrup, født Bondegaard, (Martin Lautrups Moder), saa for mange Aar tilbage en Gang hun stod i sin Stue og saa ud af Vinduet, at Skallebæk Mølle brændte,

hun kunde se Vingerne brænde og ligeledes Møllen. Det fortalte hun mig mange Aar før, hun døde: »Enten vil den brænde«, sagde hun, »eller ogsaa vil den blive brudt ned«. Møllen blev købt i Aaret 1947, og han nedbrød Vingerne og øverste Del af Møllen og lagde Tag over Resten af Møllen, men saa i 1951 solgte han Mølleriet til Mølleren Jens Christian Pedersen fra Ribe, som i 1972 solgte Mølleriet til A/S Vestkystens Korn i Esbjerg, som i Oktober 1977 nedbrød Resterne af den gamle Mølle, saa der ikke er en Sten eller noget tilbage af den.

Nielsine Lautrup fortalte mig ogsaa, at engang hun som Kogekone var til Mikkelsgrande ovre paa Nabogaarden tæt ved hendes Hjem og gik gennem Haven og langs med Muren, da hun skulle derover igen, var hun i en Ligskare og kunde ikke finde Vej eller komme frem sagde hun, der ville ske noget der engang. Og nu viste det sig, at i 1917 døde min Faers Fætter Povl Vestergaard paa den Gaard, som han havde købt paa Auktionen i 1912, og da Lejefolkene flyttede, saa boede de selv i 2 Aar til den nye »Vestergaard« blev bygget i 1916, det var en trelænget Gaard med 4 Td. Land til og kostede 2.300 Kr., den samme Gaard staar der endnu, dog er 2 fag af den østre Længe brudt ned af en senere Ejer.

Den Afdødes Kiste stod gerne i Storstuen, hvor der var Havestuedør ud til Haven, og saa blev den Afdøde baaret ud denne Vej om i Gaarden. Martin Lautrup har ogsaa i Sommer fortalt mig, at han var i en Ligskare, omme hos Andreas Jakobsens ud for hans Havestuedør, hvorpaa der var Vej ud til Byvejen, det blev pludselig saa mørkt paa Vejen og som noget mødte ham, men han kom dog lidt længere hen mod det gamle Æbletræ øst for, og saa blev det pludselig lyst igen. Samme Sted en Aften Maren og Jørgen Vestergaard skulle til Aftenselskab omme paa Østergaard, pludselig siger han til Maren: »Lad os gaa til Side, vi gaar imod noget«, og trak hende over i Siden af Rabatten, men Maren kunne intet mærke, men Jørgen

Vestergaard var lidt utilpas hele Aftenen, kunne vi nok mærke. Siden kom han selv til at være Kusk paa en Liggvogn dette Sted, idet hans Karl, hvis Moder var død, og en Lastbil skulle have kørt med Afdøde, og da jeg kom derom, bad de mig om at cykle om paa »Vestergaard« og bede Jørgen Vestergaard om at køre med Arbejdsfjedervognen og køre med Afdøde. Vognmandens Bil var kørt i Stykker, hvorfor han sendte Afbud i sidste Øjeblik. Om det er det, han har kunnet mærke denne Aften, det ved jeg ikke (men tænkeligt).

Min Oldefar Povl Jørgensen Povlsen saa engang han stod inde i Stuen og saa ud af Vinduet i Aftægtshuset overfor Gaarden sin egen Ligskare uden for henad Vejen og fortalte hvilke Heste der var for Vognen, saa gik han ud i Forstuen og saa ud af Døren, men da var alting borte, han gik saa ind til Vinduet igen og saa ud, og han saa de samme igen, og gik saa ud til Yderdøren igen, men da var der heller intet at se.

Martin Lautrup har fortalt mig, at en Aften han sad nede paa Søen og fiskede, et Stykke Syd for Gaarden, da saa han pludselig Røgen vælte op fra »Vestergaard« over Laden, og da han gik nærmere deropad, var der intet af at se, men nogle Aar senere brændte de 3 Udlænger, som var opført i 1916. Nu var det stille Vejr, og da det var i Vest, kunde man se paa Gnisterne, som fløj østpaa, vi havde et Kornlæs staaende omtrent ved Skellet mellem Gaardene. Politiet kom over og beordrede, at vi skulle sætte en stor Træbalje ved Læsset og fylde den med Vand for i Tilfælde af, at en Gnist skulle antænde Læsset. Det var igen Selvantændelse i Høet i den nye Lade med 2 store Jordfag som hver kunne rumme ca. 20 Læs Hø. Min Faer og mig kom forbi ved 8 Tiden, da vi havde været ned i Engen og malke Køerne, som gik dernede bag Bjergene, vi mærkede intet, da vi gik forbi (Køerne havde Mund- og Klovesyge dengang), men ved 9 Tiden, da vi sad og spiste til Aften, kom Pigen ovre fra »Vestergaard« løbende over til os og

Niels Nørgaard

fortalte at det brændte ovre hos dem. Min Faer og jeg tog saa hver en Spand og løb derover for at hjælpe, men da sprang Vinduerne i Laden langs den lange Køreport i den nordligste Længe, hvor det brændte saa kraftigt i Høet, at der intet var at gøre. Det var ogsaa denne Gang Selvantændelse i Høet, og der kommer en Eksplosion, som et Riffelskud. Høet udvikler en voldsom Varme, naar det er gaaet i Brem, og saa kan det blive farligt. Jeg har selv oplevet det paa »Munkegaard«, da den brændte 14 Dage efter at jeg var i Besøg hos Sønnerne deroppe. Høet det lugtede forfærdeligt, saa jeg vilde tidlig hjem, men just som jeg var ved at tage Afsked med dem ved 9 Tiden kom Skraldet, og det store Høfag stod i lys Lue over det hele med det samme, men der blev Stuehuset ogsaa reddet, men vi kunde ikke faa nogle af kørerne ud for Røg, som kom ned gennem en Luge i Loftet inden for Stalddøren, saa flere af Kørerne maatte skydes med Gevær ind gennem Vinduet. Hunden indebrændte i Laden, den gik og peb før det skete. Der kom jo snart mange Folk til, nu var der ogsaa Zinkplader til Tag, det er værre med Straatag, som skrider glødende ned i Løbet af faa Minutter.

Hermed vil jeg slutte med at nedskrive mine Erindringer gennem mit lange Liv, idet jeg er knap 81 Aar.

Skallebæk den 15. September 1980.